

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
д.е.н., професор
_____ Галина ЗАПША
« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
освітньої програми «Менеджмент»
за спеціальністю «073 Менеджмент»

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ТОВ
«ТРОФІМОВА»ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Науковий керівник: д.е.н., професор
Галина ЗАПША _____

Рецензент: д.е.н., кафедри
менеджменту та інновацій
Одеського національного
університету ім. І.І. Мечникова,
Євген МАСЛЕННИКОВ _____

Виконав здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти денної форми навчання
освітньо-професійної програми
«Менеджмент» спеціальності 073
«Менеджмент» Ге ЯНЬ

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших
авторів має посилання на відповідне
джерело _____ Ге ЯНЬ*

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра менеджменту

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту

Галина ЗАПША

«16» червня

2025 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ**

Ге ЯНЬ

1. Тема роботи: «Управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області», науковий керівник роботи: *д.е.н., професор Галина ЗАПША* затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету № 63/з від 16. 06.2025 р.

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 16 січня 2026 р.

3. Об'єкт дослідження: *є процеси управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки.*

4. Предмет дослідження: *сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки. Поглиблені дослідження здійснювалися на ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області.*

5.Перелік завдань, які потрібно розробити:

5.1. Теоретико-методичний розділ:

– *розкрити економічну сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства;*

– *визначити основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами;*

– *обґрунтувати методичні засади та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств.*

5.2. Дослідницько-аналітичний розділ:

– *проаналізувати макросередовища управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства;*

– *оцінити ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності аграрного підприємства;*

– *проаналізувати структуру, джерела формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.*

5.3.Проектно-рекомендаційний розділ:

- розробити компоненти формування системи стратегічного фінансового планування;
- обґрунтувати заходи з удосконалення управління інвестиційними проєктами для ефективного використання фінансових ресурсів;
- розробити економічне обґрунтування інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні.

6. Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

6.1. До теоретико-методичного розділу:

Характеристика основних принципів фінансового забезпечення діяльності підприємства. Характеристика ключових особливостей фінансового забезпечення діяльності підприємства в умовах війни. Методи фінансового управління підприємств. Інструменти управління фінансовими ресурсами та їх основні функції. Порівняння класичних та сучасних методів фінансового управління в підприємствах. Еволюція фінансового управління в підприємствах. Послідовність компонент системи показників оцінювання фінансової стійкості підприємств.

6.2. До дослідницько-аналітичного розділу:

Політико-правові та економічні чинники PEST-аналізу ТОВ «Трофімова». Соціально-демографічні та технологічні чинники PEST-аналізу ТОВ «Трофімова». Основні організаційно-правові характеристики з управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова». Узагальнена SWOT-матриця ТОВ «Трофімова». Динаміка основних виробничих ресурсів ТОВ «Трофімова». Динаміка площі сільськогосподарських угідь ТОВ «Трофімова», га. Динаміка чисельності працівників ТОВ «Трофімова», осіб. Динаміка вартості основних засобів в ТОВ «Трофімова», тис. грн. Динаміка стану та структури активів капіталу в ТОВ «Трофімова». Оцінка технічного стану та руху основних засобів ТОВ «Трофімова». Динаміка фінансової результативності ТОВ «Трофімова». Динаміка оцінки рівня платоспроможності ТОВ «Трофімова».

6.3. До проєктно- рекомендаційно розділу:

Етапи та зміст формування системи стратегічного фінансового планування. Порівняльний аналіз результативності виробництва зернових та овочів відкритого ґрунту. Основні завдання інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні. Виробнича програма проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: законодавчо-нормативні акти, нормативно-довідкова інформація, дані періодичних видань, офіційні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області; баланс підприємства (Ф. № 1); звіт про фінансові результати (Ф. № 2); основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств (Ф. № 50-с.-г.), штатний розклад.

8. Перелік публікацій за напрямом досліджень:

Опублікувати тези доповіді на науковій конференції.

9. Дата видачі завдання: 16.06.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Кількість кредитів	Примітка
1	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	до 16.06.2025	0,5	
2	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	16.06.2025	0,5	
3	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	17.06.2025-21.06.2025-	0,5	
4	Написання першого (теоретико-методичного) розділу роботи	22.06.2025-02.09.2025	3,0	
5	Вивчення матеріалів базових підприємств	3.09.2025-12.09.2025	0,5	
6	Написання другого (дослідницько-аналітичного) розділу роботи	13.09.2025-02.10.2025	3,0	
7	Написання третього (проектно-розрахункового) розділу роботи	03.10.2025-22.11.2025	4,5	
8	Написання висновків, списку літератури	23.11.2025-25.11.2025	1,0	
9	Перевірка роботи науковим керівником	26.11.2025-12.12.2025	0	
10	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	13.12.2025-28.12.2025	1,5	
11	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	09.01.2026-26.01.2026	1,0	
12	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	10.02.2026	0,1	
13	Перевірка роботи на оригінальність	10.02.2026-14.02.2026	0	
14	Попередній захист на кафедрі	15.02.2026	0,4	
15	Рецензування кваліфікаційної роботи	16.02.2026-23.02.2026	0	
16	Захист кваліфікаційної роботи	25.02.2026-	1,5	
	Всього		18	

Здобувач ОС «магістр» _____ Ге ЯНЬ

Науковий керівник _____ Галина ЗАПША

Гарант ОП _____ Анатолій ЛІВІНСЬКИЙ

РЕФЕРАТ

Янь Ге. Управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «магістр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, 2026.

Загальна характеристика роботи

Актуальність теми. Актуальність дослідження науково-прикладної проблеми управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах зумовлюється сучасними глибинними трансформаціями економічного середовища в Україні, посиленням конкуренції та нестабільності фінансових ринків, належності фінансових ресурсів підприємства до базисної категорії фінансової науки і практики господарювання. Фінансові ресурси виступають матеріалізованим вираженням фінансових відносин, що формуються у процесі створення, розподілу та використання вартості, і забезпечують реальну можливість функціонування, розвитку та відтворення суб'єкта господарювання. Від глибини теоретичного осмислення цієї категорії та розробки прикладних рекомендацій з удосконалення управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання залежить обґрунтованість управлінських рішень щодо формування капіталу, оптимізації структури джерел фінансування та підвищення фінансової стійкості аграрних підприємств.

Теоретичні та методичні питання щодо проблеми управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах досліджували: Бороденко Т. М., Буряченко А. Є., Великих К., Дячук В., Лазаріди М.М., Масюк Ю., Плетенецька С., Рогач С., Румик І., Стусь Ю., Чумаченко О., Шкода А., Царенок О. та ін. За наявності багаточисленних досліджень зазначеної проблеми, потребують уточнення щодо змісту основних методів та інструментів управління фінансовими ресурсами, обґрунтування методичних засад та критеріїв оцінки ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств, визначення компонент формування системи стратегічного фінансового планування, обґрунтування заходів з удосконалення управління інвестиційними проєктами для ефективного використання фінансових ресурсів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну магістерську роботу виконано відповідно до науково-дослідної тематики Одеського державного аграрного університету, в частині дослідництва кафедри менеджменту «Забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку агропромислового виробництва та сільських територій на засадах інноваційного менеджменту та маркетингу» (державний реєстраційний номер 0121U109628), в якому автором обґрунтовано теоретичні засади та прикладні пропозиції щодо удосконалення управління фінансовою діяльністю в аграрних підприємствах.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень й розробці практичних рекомендацій щодо управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах в сучасних умовах. Відповідно до поставленої мети було розв'язано комплекс завдань, що в сукупності формують теоретичний, аналітичний та проєктний розділи кваліфікаційної роботи, а саме:

- розкрити економічну сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства;
- визначити основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами;
- обґрунтувати методичні засади та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств;
- проаналізувати макросередовища управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства;
- оцінити ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності аграрного підприємства;
- проаналізувати структуру, джерела формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства;
- розробити компоненти формування системи стратегічного фінансового планування;
- обґрунтувати заходи з удосконалення управління інвестиційними проєктами для ефективного використання фінансових ресурсів;
- розробити економічне обґрунтування інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки.

Методи дослідження. В процесі проведеного дослідження використовуються наступні методи наукового пошуку: абстрактно-логічний – для формулювання визначень категоріально-понятійного апарата, монографічний – для висвітлення інформації про якісні та кількісні характеристики ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області, статистико-економічний – для оцінювання економічного стану та тенденцій розвитку управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова», індексний – для визначення динаміки фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова»; аналізу – для вивчення стану та розвитку фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова»; синтезу – для узагальнення висновків з удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова»; розрахунково-конструктивний – для економічного обґрунтування пропозицій щодо інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні та інші.

Елементи наукової новизни. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дістали подальшого розвитку обґрунтування щодо

основних напрямів удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства, що на відміну від інших, передбачає поєднання комплексу заходів з формування системи стратегічного фінансового планування, управління інвестиційними проєктами як чинника ефективного використання фінансових ресурсів та впровадження інвестиційного проєкту з вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні.

Апробація результатів дослідження. На основі проведеного дослідження підготовлено матеріали виступу для оприлюднення на науково-практичній конференції з подальшою публікацією в збірнику тез цієї конференції.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Виконана на 102 сторінках комп'ютерного тексту, містить 24 таблиці та 7 рисунків. Список використаних джерел містить 69 найменувань.

Основний зміст кваліфікаційної роботи

У першому розділі «Теоретико-методичні основи управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства» розкрито економічну сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства; визначено основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами; обґрунтовано методичні засади та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств.

У другому розділі «Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» проаналізовано макросередовища управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова»; оцінено ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності аграрного підприємства; проаналізовано структуру, джерела формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

У третьому розділі «Основні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» розроблено компоненти формування системи стратегічного фінансового планування; обґрунтовано заходи з удосконалення управління інвестиційними проєктами для ефективного використання фінансових ресурсів; розроблено економічне обґрунтування інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні.

Висновки

Узагальнення теоретико-прикладних аспектів управління соціально-трудовими відносинами в аграрних підприємствах дозволяють зробити наступні висновки.

1. Комплексно обґрунтовано теоретико-методичні засади управління фінансовими ресурсами підприємства як системоутворюючого елементу його економічного механізму. Доведено, що фінансові ресурси є матеріалізованим вираженням фінансових відносин і водночас стратегічним інструментом забезпечення безперервності господарської діяльності, розширеного

відтворення та довгострокового розвитку суб'єкта господарювання. Узагальнення наукових підходів дозволило уточнити їх економічну сутність, структуру та функціональне призначення в умовах нестабільного макросередовища, воєнних ризиків і повоєнної трансформації економіки.

Визначено, що в умовах війни та післявоєнного відновлення фінансове забезпечення набуває адаптивного, антикризового та інвестиційно-орієнтованого характеру, з посиленням ролі державної підтримки, міжнародної інтеграції та механізмів ризик-менеджменту. Поєднання бюджетування, фінансового контролінгу, управління ліквідністю, структурного фінансування, інвестиційного аналізу та ризик-менеджменту формує цілісну методологічну базу прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Обґрунтовано необхідність формування ієрархічно структурованої системи показників та критеріїв оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, яка поєднує індикатори ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності та вартісно-орієнтовані показники.

2. Сформовано цілісне уявлення про сучасний стан фінансово-економічного потенціалу підприємства та визначити ключові детермінанти його розвитку. Встановлено, що підприємство функціонує в умовах підвищеної невизначеності, зумовленої воєнно-політичними ризиками, інфляційними процесами, валютною нестабільністю та трансформаційними змінами в національній економіці. Особливий вплив на фінансові результати мають природно-кліматичні чинники південно-степової зони, які безпосередньо визначають рівень урожайності, собівартість продукції та варіативність грошових потоків. Макросередовище формує як ризики, так і стратегічні можливості, що потребують адаптивної та ризик-орієнтованої фінансової політики.

Виявлено наявність в ТОВ «Трофімова» певних конкурентних переваг, зокрема вигідне територіальне розташування, сформований земельний банк та досвід господарської діяльності. Встановлено негативні тенденції скорочення площі угідь, чисельності працівників і вартості активів. Особливо критичним є зростання коефіцієнта зносу основних засобів до рівня понад 75 %, що свідчить про інвестиційну пасивність і деградацію виробничого потенціалу. Структурна переорієнтація активів у бік оборотних ресурсів за відсутності оновлення основного капіталу створює довгострокові загрози технологічного відставання та зниження конкурентоспроможності.

Аналіз структури, джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів показав нестабільність фінансового стану підприємства у 2022–2024 рр. Незважаючи на позитивну динаміку доходів і перехід до валового прибутку у 2024 році, підприємство залишається чисто збитковим, що свідчить про наявність суттєвого фінансового навантаження та неефективної структури витрат. Показники ліквідності та фінансової стійкості мають негативну динаміку, а висока частка дебіторської заборгованості у структурі активів формує додаткові ризики платоспроможності. Фінансовий стан ТОВ «Трофімова» перебуває на етапі переходу від кризової до стабілізаційної фази. Подальше зміцнення фінансової стійкості підприємства

потребує комплексних заходів, спрямованих на модернізацію виробничої бази, оптимізацію структури активів і зобов'язань, підвищення ефективності використання оборотного капіталу та впровадження стратегічно орієнтованої системи управління фінансовими ресурсами.

3. Розроблено комплекс практичних заходів, спрямованих на удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» на основі стратегічного підходу та інвестиційного розвитку. Обґрунтовано необхідність переходу від фрагментарного фінансового управління до системної моделі, що інтегрує стратегічне фінансове планування, бюджетну декомпозицію, управління інвестиційними проектами та фінансовий контроль. Доведено, що впровадження системи стратегічного фінансового планування створює методичну основу для забезпечення фінансової стійкості, оптимізації структури капіталу та підвищення прозорості управлінських рішень.

Запропонована модель дозволяє узгодити довгострокові фінансові цілі з ресурсними можливостями підприємства, забезпечити контроль за грошовими потоками та мінімізувати ризики, пов'язані з нестабільністю макроекономічного середовища. Обґрунтовано доцільність реалізації інвестиційного проекту розвитку інтенсивного овочівництва як стратегічного напрямку диверсифікації діяльності підприємства. Доведено, що управління інвестиційними проектами на основі сучасних фінансово-аналітичних інструментів (NPV, IRR, період окупності, сценарний аналіз) забезпечує раціональний розподіл капіталу та підвищує ефективність використання фінансових ресурсів.

Здійснено економічне обґрунтування запропонованого проекту, яке підтвердило його фінансову доцільність та інвестиційну привабливість. Позитивне значення чистої приведеної вартості, перевищення внутрішньої норми дохідності над ставкою дисконту та прийнятний термін окупності свідчать про здатність проекту генерувати стабільний грошовий потік і формувати додану вартість у середньостроковій перспективі. Таким чином, запропоновані напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами мають системний характер і спрямовані на підвищення фінансової стійкості, прибутковості та конкурентоспроможності ТОВ «Трофімова». Реалізація розроблених заходів забезпечить перехід підприємства до інтенсивної моделі розвитку, оптимізацію структури фінансування та формування довгострокових економічних переваг.

АНОТАЦІЯ

Янь Ге. Управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «магістр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, 2026.

В кваліфікаційній роботі розкрито економічну сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства; визначено основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами; обґрунтовано методичні засади та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Проведено аналіз макросередовища управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова»; оцінено ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності аграрного підприємства; проаналізовано структуру, джерела формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

Розроблено компоненти формування системи стратегічного фінансового планування; обґрунтовано заходи з удосконалення управління інвестиційними проектами для ефективного використання фінансових ресурсів; розроблено економічне обґрунтування інвестиційного проекту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні в ТОВ «Трофімова».

Ключові слова: управління, аграрне підприємство, фінансові ресурси, економічна ефективність, управління інвестиційними проектами.

ANNOTATION

Yan He. Management of financial resources and increasing the efficiency of their use in LLC "Trofimova" of the Odessa district of the Odessa region. – On the rights of the manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 073 - management. - Odessa State Agrarian University, Odessa, 2026.

The qualification work reveals the economic essence of financial resources and their role in ensuring the activities of the enterprise; identifies the main methods and tools for managing financial resources; substantiates the methodological principles and criteria for assessing the effectiveness of the use of financial resources of agricultural enterprises.

An analysis of the macroenvironment of financial resource management of LLC "Trofimova" was conducted; the resource potential and profile of the agricultural enterprise's economic activity were assessed; the structure, sources of formation and efficiency of use of the enterprise's financial resources were analyzed.

Components for forming a strategic financial planning system have been developed; measures to improve investment project management for the effective use of financial resources have been substantiated; an economic justification for an investment project for growing vegetables in open ground using drip irrigation at Trofimova LLC has been developed.

Key words: management, agricultural enterprise, financial resources, economic efficiency, investment project management.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства	7
1.2. Основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами	16
1.3. Показники та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «ТРОФІМОВА»	32
2.1. Аналіз макросередовища управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства	32
2.2. Ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності аграрного підприємства	41
2.3. Аналіз структури, джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	50
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «ТРОФІМОВА»	61
3.1. Формування системи стратегічного фінансового планування	61
3.2. Управління інвестиційними проектами як чинник ефективного використання фінансових ресурсів	71
3.3. Економічне обґрунтування інвестиційного проекту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні	80
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження науково-прикладної проблеми управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах зумовлюється сучасними глибинними трансформаціями економічного середовища в Україні, посиленням конкуренції та нестабільності фінансових ринків, належності фінансових ресурсів підприємства до базисної категорії фінансової науки і практики господарювання. Фінансові ресурси виступають матеріалізованим вираженням фінансових відносин, що формуються у процесі створення, розподілу та використання вартості, і забезпечують реальну можливість функціонування, розвитку та відтворення суб'єкта господарювання. Від глибини теоретичного осмислення цієї категорії та розробки прикладних рекомендацій з удосконалення управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання залежить обґрунтованість управлінських рішень щодо формування капіталу, оптимізації структури джерел фінансування та підвищення фінансової стійкості аграрних підприємств.

В науково економічній сфері проблеми управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах різнобічно висвітлюються у працях Ліснічук О. та Добродзій Д. [28], Масюк Ю. та Шкода А. [29], Великих К. [6], Рогач С. [44], Румик І., Плетенецька С. та Царенок О. [48], Лазаріди М.М. [27], Стусь Ю. та Чумаченко О. [52], Fursa V., Hnatenko Y., Hnatieva T. [62], Iorgachova M., Kovalova O. та Kirsanova V. [63], Дячук В. [12], Буряченко А. Є. та Бороденко Т. М. [3] та інших вчених. Проте, єдності в поглядах вказаних та інших науковців щодо подальшого розвитку управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах як системної цілісності не склалося, тим самим актуалізуючи кваліфіковане та компетентне вирішення зазначеної проблеми на наукових засадах.

Мета кваліфікованої роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень й розробці практичних рекомендацій щодо управління фінансовими

ресурсами та підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах в сучасних умовах.

Досягнення поставленої мети передбачає визначення та реалізацію таких науково-прикладних завдань:

- розкрити економічну сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства;
- визначити основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами;
- обґрунтувати методичні засади та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств;
- проаналізувати макросередовища управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства;
- оцінити ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності аграрного підприємства;
- проаналізувати структуру, джерела формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства;
- розробити компоненти формування системи стратегічного фінансового планування;
- обґрунтувати заходи з удосконалення управління інвестиційними проєктами для ефективного використання фінансових ресурсів;
- розробити економічне обґрунтування інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки. Поглиблені дослідження здійснювалися на ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області.

Методи дослідження. В процесі проведеного дослідження використовуються наступні методи наукового пошуку: абстрактно-логічний – для формулювання визначень категоріально-понятійного апарата, монографічний – для висвітлення інформації про якісні та кількісні характеристики ТОВ «Трофімова», статистико-економічний – для оцінювання економічного стану та тенденцій розвитку управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова», індексний – для визначення динаміки фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова»; аналізу – для вивчення стану та розвитку фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова»; синтезу – для узагальнення висновків з удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова»; розрахунково-конструктивний – для економічного обґрунтування пропозицій щодо інвестиційного проекту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дістали подальшого розвитку обґрунтування щодо основних напрямів удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства, що на відміну від інших, передбачає поєднання комплексу заходів з формування системи стратегічного фінансового планування, управління інвестиційними проектами як чинника ефективного використання фінансових ресурсів та впровадження інвестиційного проекту з вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні.

Досліджування процесів управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах ринкової економіки здійснювалось за період виробничо-господарської діяльності ТОВ «Трофімова» з 2022 по 2024 роки. Основними джерелами інформації виступали офіційні статистичні дані, статутні документи ТОВ «Трофімова», річні бухгалтерські та фінансові звіти господарства, статистична звітність ТОВ «Трофімова» до державних статистичних органів, фахові публікації вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів, електронна інформаційна система Інтернет, соціальні мережі, власні спостереження.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків

Результати проведеного дослідження підготовлені для апробації на науково-практичній конференції з подальшою публікацією в збірнику тез цієї конференції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства

Актуальність науково-прикладного дослідження сутності фінансових ресурсів та їх ролі у забезпеченні діяльності підприємства спричинюється сучасними глибинними трансформаціями економічного середовища в Україні, посиленням конкуренції та нестабільності фінансових ринків, належності фінансових ресурсів підприємства до базисної категорії фінансової науки і практики господарювання. Фінансові ресурси виступають матеріалізованим вираженням фінансових відносин, що формуються у процесі створення, розподілу та використання вартості, і забезпечують реальну можливість функціонування, розвитку та відтворення суб'єкта господарювання. Від глибини теоретичного осмислення цієї категорії залежить обґрунтованість управлінських рішень щодо формування капіталу, оптимізації структури джерел фінансування та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Дослідження показують, що еволюція наукових підходів до трактування фінансових ресурсів, започаткована в працях класиків політичної економії, зокрема Адам Сміт та Давид Рікардо, заклала підґрунтя для розуміння ролі капіталу у процесі суспільного відтворення. Подальший розвиток фінансової теорії, зокрема в межах кейнсіанської парадигми, пов'язаної з ім'ям Джон Мейнард Кейнс, акцентував увагу на значенні інвестиційних ресурсів і грошових потоків у забезпеченні економічної динаміки. Сучасні концепції фінансового менеджменту інтегрують класичні положення з інструментарієм стратегічного управління, ризик-менеджменту та вартісно-орієнтованого підходу, що зумовлює необхідність уточнення змісту фінансових ресурсів з позицій їх функціональної та структурної ролі в системі управління підприємством.

Важливість дослідження зазначеної проблеми посилюється з огляду на потребу забезпечення фінансової автономії підприємств в умовах обмеженості зовнішніх джерел фінансування, зростання вартості капіталу та підвищених вимог до прозорості фінансової звітності. Раціональне формування й ефективне використання фінансових ресурсів визначають рівень ліквідності, платоспроможності, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємства. Водночас дискусійність підходів до визначення структури фінансових ресурсів (власні, залучені, позикові; внутрішні та зовнішні; коротко- та довгострокові) свідчить про наявність методологічних прогалин, що потребують системного наукового осмислення.

У контексті стратегічного розвитку підприємств фінансові ресурси виступають не лише засобом забезпечення поточної діяльності, а й інструментом реалізації довгострокових цілей – модернізації виробництва, впровадження інновацій, диверсифікації діяльності та підвищення ринкової вартості бізнесу. Їх оптимальна структура сприяє мінімізації фінансових ризиків, забезпечує фінансову рівновагу та формує підґрунтя для сталого економічного зростання. Тому дослідження сутності фінансових ресурсів та їх ролі у забезпеченні діяльності підприємства є актуальним як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Воно спрямоване на поглиблення категоріального апарату фінансової науки, удосконалення методичних підходів до оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу та формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення фінансової результативності й стійкості підприємств у сучасних умовах господарювання.

На цій підставі праці науковців охоплюють широке коло аспектів: теоретичні підходи до фінансових ресурсів, механізми управління фінансами підприємства, ефективність використання ресурсів, а також вплив зовнішніх факторів (воєнний стан, невизначеність) на їх формування та функціонування. Так, дослідники Ліснічук О. та Добродзій Д. [28] в своїх наукових пошуках висвітлюють теоретичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства [28]. Масюк Ю. та Шкода А. фокусуються на особливостях

формування та використання фінансових ресурсів підприємства [29]. Великих К. зосереджує основну увагу на проблемах ефективності управління фінансовими ресурсами як складової частини фінансового потенціалу підприємства [6].

Дослідниця Рогач С. дещо звужує попередній підхід і в своїх наукових дослідженнях приділяє основну увагу питанням економічній ефективності використання фінансових ресурсів підприємства [44]. Румик І., Плетенецька С. та Царенок О. виявляють в науковій розвідці особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану [48]. Лазаріді М.М. конкретизується на теоретико-методичних підходах до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства [27].

Стусь Ю. та Чумаченко О. системно висвітлюють існуючі підходи до управління фінансовими ресурсами підприємства в сучасних умовах [52]. Fursa В., Hnatenko Y. та Hnatieva T. презентують поглиблені дослідження економічної сутності та конкретизують роль фінансового планування в системі управління підприємством [62]. Iorgachova M., Kovalova O. та Kirsanova V. в своїх наукових працях здійснюють розробку шляхів удосконалення стратегічного фінансового планування на підприємстві [63]. Дячук В. розкриває проблеми, сукупність яких безпосередньо торкається трансформації фінансових ресурсів українських підприємств в умовах повномасштабної війни [12]. Дослідження вище наведених наукових матеріалів й інших розробок вчених та практиків показує, що сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні діяльності підприємства, будучи реальною дійсністю сьогодення, подається фрагментарно та потребує поглибленого вивчення.

Дослідженнями встановлено, що фінансові ресурси підприємства є фундаментальною категорією фінансової науки та практики господарювання, що відображає сукупність грошових фондів і грошових надходжень, сформованих у процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу і призначених для забезпечення безперервності виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання. У класичному

розумінні фінансові ресурси виступають матеріальним носієм фінансових відносин і водночас інструментом реалізації економічної стратегії підприємства.

Економічна сутність фінансових ресурсів полягає у здатності трансформуватися в інші види ресурсів – матеріальні, трудові, інформаційні – та забезпечувати їх оптимальне поєднання з метою створення доданої вартості. Вони формуються за рахунок власних, залучених і позикових джерел. До власних належать статутний капітал, прибуток, амортизаційні відрахування; до залучених – кошти, мобілізовані через емісію цінних паперів; до позикових – банківські кредити, облігаційні позики та інші форми боргового фінансування. Така структурна багатокomпонентність зумовлює необхідність збалансованої фінансової політики та дотримання принципів фінансової стійкості.

Фінансові ресурси виконують низку важливих функцій, до числа основних з яких слід віднести:

По-перше, відтворювальну – забезпечують фінансування поточної діяльності та розширеного відтворення основних і оборотних засобів.

По-друге, розподільчу – сприяють формуванню внутрішніх фондів підприємства та здійсненню розрахунків із бюджетом, контрагентами, працівниками.

По-третє, стимулюючу – створюють матеріальну основу для мотивації персоналу, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності.

По-четверте, контрольну – дозволяють здійснювати фінансовий контроль за ефективністю використання ресурсів через систему показників ліквідності, рентабельності, ділової активності та платоспроможності.

Роль фінансових ресурсів у забезпеченні діяльності підприємства проявляється насамперед у гарантуванні його фінансової стабільності та здатності своєчасно виконувати зобов'язання. Раціональне управління фінансовими потоками визначає можливості підприємства щодо інвестиційного розвитку, модернізації виробництва, освоєння нових ринків і підвищення якості продукції. Недостатність або неефективне використання фінансових ресурсів

призводить до зниження оборотності капіталу, зростання фінансових ризиків і втрати конкурентних позицій.

У сучасних умовах трансформації економіки та зростання нестабільності зовнішнього середовища особливого значення набуває формування оптимальної структури фінансових ресурсів і забезпечення їхньої диверсифікації. Це передбачає поєднання принципів самофінансування, фінансової автономії та обґрунтованого залучення позикового капіталу. Ефективне управління фінансовими ресурсами повинно базуватися на стратегічному плануванні, бюджетуванні, аналізі грошових потоків і системі фінансового контролінгу.

Отже, фінансові ресурси є системоутворюючим елементом економічного механізму підприємства, що забезпечує його функціонування, розвиток і адаптацію до змін ринкового середовища. Їх раціональне формування та використання виступає необхідною передумовою довгострокової конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Фінансове забезпечення діяльності підприємства становить системно організований процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою гарантування безперервності господарської діяльності, реалізації стратегічних цілей і збереження фінансової стійкості. Його ефективність визначається дотриманням сукупності науково обґрунтованих принципів, що відображають закономірності функціонування фінансової системи підприємства та вимоги ринкового середовища.

Принципи фінансового забезпечення мають нормативно-методологічний характер і слугують базисом для формування фінансової політики, бюджетування, управління грошовими потоками, інвестиційної та кредитної діяльності. Вони забезпечують узгодженість між поточними потребами підприємства та довгостроковими стратегічними орієнтирами, сприяють мінімізації фінансових ризиків і підвищенню результативності використання ресурсів.

Систематизована характеристика основних принципів фінансового забезпечення діяльності підприємства наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика основних принципів фінансового забезпечення діяльності підприємства

Принцип	Змістовна характеристика	Практичне значення
Принцип достатності	Формування такого обсягу фінансових ресурсів, який забезпечує повне та своєчасне покриття потреб операційної, інвестиційної й фінансової діяльності	Гарантує безперервність виробничого процесу та виконання зобов'язань
Принцип цільового використання	Спрямування фінансових ресурсів відповідно до затверджених планів, кошторисів і стратегічних програм	Підвищує ефективність витрачання коштів і запобігає їх нераціональне використання
Принцип самофінансування	Пріоритет використання власних джерел фінансування (прибутку, амортизації) для розвитку підприємства	Підвищує фінансову незалежність та знижує ризик надмірної заборгованості
Принцип оптимальної структури капіталу	Раціональне співвідношення власного і позикового капіталу з урахуванням вартості ресурсів та рівня фінансового ризику	Сприяє максимізації рентабельності власного капіталу та збереженню платоспроможності
Принцип безперервності фінансування	Забезпечення постійного руху грошових потоків і підтримання ліквідності	Дає змогу уникнути касових розривів і фінансових ускладнень
Принцип економічності	Досягнення необхідного результату з мінімально можливими фінансовими витратами	Підвищує конкурентоспроможність та знижує собівартість
Принцип диверсифікації джерел	Використання різних форм і каналів залучення фінансових ресурсів	Зменшує залежність від окремих кредиторів або інвесторів
Принцип фінансової стійкості	Підтримання стабільного рівня платоспроможності, ліквідності та кредитоспроможності	Забезпечує довіру контрагентів та інвесторів
Принцип ризик-орієнтованості	Урахування можливих фінансових ризиків під час прийняття управлінських рішень	Сприяє запобіганню втратам та формує резерви
Принцип прозорості та контролю	Забезпечення достовірності фінансової інформації та системного контролю за рухом коштів	Підвищує якість управлінських рішень і корпоративного управління

Джерело: власна розробка автора

Характеристики основних принципів фінансового забезпечення діяльності підприємства наведені на основі узагальнень, що оприлюднили Буряченко А. Є. та Бороденко Т. М. [3], Міщенко Т. М. та Краєвський В. М. [33, с. 128–134], Мельник Т., Михальська О., Травінська С. та Феценко Є. [31, с. 63–74], Гладченко Л., Сивульська Н. та Волковський Є. [8]. Таким чином, принципи фінансового забезпечення формують концептуальну основу управління

фінансами підприємства. Їх дотримання сприяє зміцненню фінансової стабільності, підвищенню ефективності господарської діяльності та створенню передумов для довгострокового розвитку підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Функціонування підприємств в умовах воєнного стану супроводжується глибокою трансформацією фінансово-економічного середовища, що зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до формування та використання фінансових ресурсів. Воєнні ризики, порушення логістичних ланцюгів, скорочення платоспроможного попиту, інфляційні процеси та обмежений доступ до зовнішнього фінансування істотно змінюють параметри фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

У таких умовах фінансове забезпечення діяльності підприємства набуває антикризового характеру, орієнтованого на збереження ліквідності, мінімізацію втрат активів, забезпечення безперервності критично важливих процесів та адаптацію до нестабільного ринкового середовища. Особливого значення набувають гнучкість фінансової політики, оперативність управлінських рішень та посилення внутрішнього контролю. Систематизовану характеристику ключових особливостей фінансового забезпечення діяльності підприємства в умовах ведення широкомасштабної війни наведено в таблиці 1.2.

Отже, фінансове забезпечення діяльності підприємства в умовах війни характеризується підвищеною невизначеністю, необхідністю оперативного реагування на зовнішні виклики та посиленням антикризових механізмів управління. Ефективність фінансової політики в цей період визначається здатністю підприємства підтримувати платоспроможність, зберігати виробничий потенціал і забезпечувати адаптивність до динамічних змін економічного середовища. Фінансове забезпечення діяльності підприємств у повоєнний період має принципово відмінні риси порівняно з функціонуванням у стабільних макроекономічних умовах, що зумовлено структурною трансформацією економіки, високим рівнем ризиків, інституційною перебудовою та необхідністю відновлення виробничого потенціалу.

Таблиця 1.2 – Характеристика ключових особливостей фінансового забезпечення діяльності підприємства в умовах війни

Особливість	Змістова характеристика	Управлінські імплікації
Пріоритет збереження ліквідності	Формування резервів грошових коштів та жорсткий контроль за рухом грошових потоків	Впровадження щоденного моніторингу та обмеження необов'язкових витрат
Підвищений рівень фінансових ризиків	Зростання валютних, кредитних, інфляційних та операційних ризиків	Розроблення сценарного планування та системи фінансових резервів
Обмежений доступ до капіталу	Скорочення можливостей банківського кредитування та інвестицій	Переорієнтація на внутрішні джерела фінансування і державні програми підтримки
Диверсифікація джерел фінансування	Необхідність використання альтернативних каналів залучення коштів	Активізація партнерських програм, грантового фінансування, міжнародної допомоги
Перегляд інвестиційних пріоритетів	Відкладення довгострокових інвестицій на користь проєктів із швидкою окупністю	Концентрація ресурсів на критично важливих напрямках діяльності
Оптимізація витрат	Скорочення адміністративних і непродуктивних витрат	Ревізія бюджетів, впровадження режиму економії
Підвищення ролі державного регулювання	Запровадження податкових пільг, спеціальних режимів та обмежень	Адаптація фінансової політики до змін законодавства
Забезпечення фінансової гнучкості	Швидке коригування бюджетів і фінансових планів відповідно до змін ситуації	Використання адаптивного бюджетування та короткострокового планування
Захист активів	Ризик фізичного знищення або втрати майна	Страхування активів, релокація виробництва, диверсифікація розміщення ресурсів
Посилення внутрішнього контролю	Необхідність мінімізації фінансових зловживань і втрат	Вдосконалення системи фінансового контролінгу та аудиту

Джерело: власна розробка автора

Характеристики ключових особливостей фінансового забезпечення діяльності підприємства наведені на основі узагальнень, що оприлюднили Томілін О. О., Дорошенко А. П. та Безкровний О. В. [55, с. 130–136], Рябчук О. та Мосійчук Є. [49], 17.Климович Д. [22], Хмелюк А. В. та Рязанцев І. О. [56, с. 172–180]. Загалом, ця специфіка визначається поєднанням обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів із зростаючою роллю зовнішніх джерел

фінансування, передусім державної та міжнародної підтримки, та має таке пояснення.

По-перше, у повоєнний період змінюється структура джерел фінансових ресурсів. Якщо в умовах економічної стабільності основою фінансування виступають власний капітал, прибуток та банківські кредити, то в період післявоєнної відбудови істотно зростає значення бюджетних трансфертів, грантових програм, пільгового кредитування та інвестицій міжнародних фінансових організацій. Історичним прикладом такого підходу є реалізація програми План Маршалла, що передбачала масштабне зовнішнє фінансування відбудови європейських економік після Другої світової війни.

По-друге, відбувається зміна пріоритетів фінансування. У повоєнний період фінансові ресурси спрямовуються передусім на відновлення основних фондів, реконструкцію інфраструктури, модернізацію технологічної бази та забезпечення енергетичної й логістичної безпеки. Таким чином, інвестиційна складова фінансового забезпечення набуває стратегічного характеру, а короткострокова прибутковість поступається місцем довгостроковій стійкості та конкурентоспроможності.

По-третє, істотно зростає роль держави як ключового суб'єкта фінансового регулювання та гарантування економічної стабілізації. Держава застосовує інструменти податкових пільг, кредитних гарантій, компенсаційних механізмів, програм співфінансування та механізми державно-приватного партнерства. У сучасних умовах такі підходи реалізуються, зокрема, через програми підтримки бізнесу в Україні, орієнтовані на відновлення виробничої та соціально-економічної інфраструктури.

По-четверте, підвищується значення ризик-менеджменту та фінансової стійкості. Повоєнне середовище характеризується високою волатильністю валютного курсу, інфляційними ризиками, обмеженим доступом до довгострокового капіталу та невизначеністю ринкової кон'юнктури. У зв'язку з цим підприємства змушені формувати адаптивні моделі фінансового

планування, диверсифікувати джерела фінансування та посилювати контроль за ліквідністю.

По-п'яте, зростає значення інституційної та міжнародної інтеграції. Фінансове забезпечення у повоєнний період дедалі більше залежить від участі у міжнародних програмах розвитку, співпраці з багатосторонніми банками розвитку, залучення прямих іноземних інвестицій, що супроводжується імплементацією стандартів прозорості, корпоративного управління та сталого розвитку.

Отже, відмінність фінансового забезпечення діяльності підприємств у повоєнний період полягає у його трансформаційному характері: воно орієнтоване не лише на підтримку операційної діяльності, а насамперед на структурну перебудову, модернізацію та відновлення економічного потенціалу. Така модель фінансування має змішаний, багатоканальний характер, передбачає посилену роль держави та міжнародних інституцій і ґрунтується на стратегічному поєднанні стабілізаційних та інвестиційно-інноваційних механізмів.

1.2. Основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами

Проблема ефективного управління фінансовими ресурсами набуває особливої ваги, що спричинюється сучасними умовами трансформації економічних систем, посиленням глобальної конкуренції та зростанням невизначеності зовнішнього середовища. Фінансові ресурси виступають матеріальною основою функціонування та розвитку підприємства, забезпечуючи реалізацію виробничих, інвестиційних і соціальних програм, підтримання платоспроможності та фінансової стійкості. Саме тому дослідження методів і інструментів управління фінансовими потоками виступає необхідною передумовою формування довгострокової конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

У контексті концептуальних положень фінансового менеджменту питання оптимізації структури капіталу, вартості фінансових ресурсів і управління ризиками залишається фундаментальним як для теорії, так і для практики. Водночас сучасні виклики – інфляційні процеси, валютні коливання, нестабільність фінансових ринків, цифровізація фінансових інструментів, глобалізація економіки – зумовлюють необхідність поглиблення наукового аналізу та адаптації класичних підходів до нових умов господарювання.

Актуальність тематики посилюється потребою забезпечення фінансової безпеки підприємств та держави загалом. Раціональне використання методів бюджетування, фінансового планування, управління ліквідністю, диверсифікації джерел фінансування, а також застосування інструментів фінансового контролінгу та ризик-менеджменту сприяє мінімізації фінансових втрат і підвищенню інвестиційної привабливості. У цьому аспекті наукове осмислення інструментарію управління фінансовими ресурсами має стратегічне значення для формування стійких моделей економічного розвитку.

Крім того, інтеграція принципів сталого розвитку у фінансову політику підприємств потребує перегляду традиційних підходів до оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів. Орієнтація на довгострокову вартість бізнесу, прозорість фінансової звітності та відповідальність перед стейкхолдерами вимагають удосконалення методологічного апарату фінансового управління. Це обумовлює необхідність комплексного дослідження сучасних фінансових інструментів, включаючи механізми проектного фінансування, фінансового лізингу, хеджування ризиків та цифрових фінансових технологій.

Отже, наукове обґрунтування та систематизація основних методів і інструментів управління фінансовими ресурсами є об'єктивно зумовленими потребами економічної практики. Вони спрямовані на підвищення результативності управлінських рішень, забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання та формування стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах економічної глобалізації, посилення конкуренції та нестабільності фінансових ринків питання ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств набуває особливої ваги. Фінансові ресурси є матеріальною основою функціонування підприємств, забезпечують реалізацію виробничих, інвестиційних і соціальних програм, підтримання платоспроможності та фінансової стійкості. Тому наукове дослідження методів і інструментів управління фінансовими потоками є необхідною умовою формування довгострокової конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Дослідження показують важливість оптимізації структури капіталу, мінімізації вартості фінансових ресурсів і управлінні ризиками. Сучасні виклики породжують інфляція, валютна нестабільність, цифровізація фінансових інструментів, руйнації матеріальних активів, промислової та соціальної інфраструктури внаслідок агресивної війни з боку російської федерації. Їх сукупність та масштабність зумовлюють необхідність удосконалення класичних методів і розробки нових інструментів фінансового управління.

Методи фінансового управління підприємств наведені в табл. 1.3. Основні методи та інструменти управління фінансовими ресурсами наведені на базі узагальнень, що оприлюднили Позняковська Н. М. [37], Штанцель С. Е. [60, с. 182–189], Riabchuk O. та Havryliuk V. [68, с. 116–122], Yurchyshena L. та Synusyk A. [63], Dobrovolska O., Kravchenko M. та Danilenko O. [61], Запша Г.М.,Лівінський А.І., Телічко Н.А. [16,17,18].

Дослідження показують, що кожний метод фінансового управління має свою змістовну сутність, основну мету застосування, переваги використання та обмеження. Так, суть методу бюджетування (планування бюджету) полягає в формуванні фінансових планів та кошторисів доходів і витрат підприємства на певний період, основною метою якого постає забезпечення контролю за доходами та витратами, планування грошових потоків. Перевагою такого методу виступає можливість прогнозування фінансових результатів, що зменшує

ризика. Проте такий метод не в повній мірі враховує непередбачувані зміни на ринку.

Таблиця 1.3 – Методи фінансового управління підприємств

Метод фінансового управління	Суть методу	Основна мета застосування	Переваги	Обмеження
Бюджетування (планування бюджету)	Формування фінансових планів та кошторисів доходів і витрат підприємства на певний період	Забезпечення контролю за доходами та витратами, планування грошових потоків	Сприяє прогнозуванню фінансових результатів, зменшує ризики	Не враховує непередбачувані зміни на ринку
Кредитне управління	Використання зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування для забезпечення діяльності	Оптимізація структури капіталу, підтримка ліквідності	Дозволяє швидко залучати кошти для розвитку	Високі витрати на обслуговування кредитів, ризик банкрутства
Інвестиційне управління	Розподіл фінансових ресурсів між різними проектами та активами	Забезпечення доходності та зростання капіталу	Дає можливість отримати прибуток від вкладень	Ризик втрати інвестицій через непередбачувані фактори
Контроль та аналіз фінансової діяльності	Оцінка фінансових результатів, рентабельності та ефективності використання ресурсів	Виявлення проблемних ділянок та прийняття коригувальних рішень	Підвищує ефективність управління фінансами	Потребує точних даних і кваліфікованого аналізу
Касове управління	Організація надходження і витрачання грошових коштів підприємства	Забезпечення ліквідності та своєчасної оплати зобов'язань	Сприяє контролю за рухом грошових коштів	Не враховує стратегічні фінансові потреби

Джерело: узагальнено автором на основі [16,17,18,37,60,61,63,68].

Науково-прикладні пошуки показують, що основними методологічними підходами до висвітлення розвитку фінансових ресурсів підприємства виступають:

1. Системний підхід – розгляд фінансових ресурсів підприємства як інтегрованої системи, що взаємодіє з внутрішнім і зовнішнім середовищем.

2. Процесний підхід передбачає проведення аналізу та оптимізації окремих процесів фінансового управління: бюджетування, планування, контроль і аудит, що набувають стратегічного, тактичного та операційного характеру.
3. Ризик-орієнтований підхід – оцінювання та мінімізація фінансових ризиків (кредитний, ринковий, валютний).
4. Інтеграційний підхід – поєднання традиційних методів фінансового управління з цифровими технологіями, фінансовим контролінгом та інструментами стійкого розвитку.
5. Показниковий (метод оцінки ефективності) – застосування системи кількісних та якісних показників для контролю фінансового стану і результативності управлінських рішень.

Оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами формує система показників, що включає:

Ліквідність: коефіцієнт поточної ліквідності, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності.

- Фінансова стійкість: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового важеля, співвідношення власного та позикового капіталу.
- Рентабельність: рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність продажів.
- Коефіцієнти ефективності використання ресурсів: оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотність запасів, оборотність основних засобів.
- Інвестиційна привабливість: чистий дисконтований дохід (NPV), внутрішня норма рентабельності (IRR), період окупності інвестицій.
- Ризик-менеджмент: співвідношення ризику та доходності, коефіцієнт волатильності фінансових потоків.

Інструменти управління фінансовими ресурсами та їх основні функції наведені в структурованій табл. 1.4.

Такий перелік доповнює існуючу методологічну базу, формує систему оцінювання та практичні інструменти для управління фінансовими ресурсами,

що робить дослідження актуальним як для науки, так і для практики фінансового менеджменту.

Таблиця 1.4 – Інструменти управління фінансовими ресурсами та їх основні функції

Група інструментів	Приклади	Основна функція
Бюджетування та планування	кошториси доходів і витрат, фінансові плани, прогнозні баланси	забезпечення ефективного розподілу ресурсів та контролю за виконанням фінансових цілей
Фінансовий контролінг	моніторинг фінансових показників, управлінські звіти, KPI	оцінка ефективності управління, своєчасне коригування стратегій
Управління ліквідністю	касовий менеджмент, короткострокові кредити, депозити	підтримання платоспроможності та оптимального грошового обороту
Фінансування та капітал	кредити, облігації, випуск акцій, лізинг	залучення та оптимізація джерел фінансування
Інвестиційні інструменти	NPV, IRR, ROI, портфельні інвестиції	оцінка ефективності інвестицій та управління інвестиційним ризиком
Ризик-менеджмент	хеджування, страхування, валютні деривативи	мінімізація фінансових втрат і непередбачуваних ризиків
Цифрові фінансові інструменти	ERP-системи, фінтех-платформи, аналітичні BI-системи	автоматизація обліку, прогнозування та аналізу фінансових потоків

Джерело: власна розробка автора

Наведені методи та інструменти в якості доповнення формують досить чітку методологічну базу, систему оцінювання та практичні інструменти для управління фінансовими ресурсами, що робить дослідження актуальним як для науки, так і для практики фінансового менеджменту та можуть бути використані в прикладному плані.

Використання сучасних методів фінансового управління в підприємствах має певні переваги. Порівняння класичних та сучасних методів фінансового управління в підприємствах для виявленні відповідних переваг наведено в форматі таблиці 1.5. Порівняння класичних та сучасних методів фінансового управління в підприємствах наведені на базі використаних матеріалів, що оприлюднили Onyshchenko V. Ye. та Marinova V. A. [67], Kononenko L. V. та

Nikolaieva S. P. [65, с. 69–75], Melen O. V. [66, с. 372–376], Василюк М. М. та Юрків А. Р. [4, с. 379–385].

Таблиця 1.5 – Порівняння класичних та сучасних методів фінансового управління в підприємствах

Категорія	Класичні методи	Сучасні методи	Основна відмінність	Переваги сучасних методів
Бюджетування	Традиційне планування доходів і витрат за статтями бюджету	Гнучке та оперативне бюджетування, з використанням прогнозних моделей і сценаріїв	Сучасні методи дозволяють швидко коригувати бюджет у відповідь на зміни	Підвищена точність прогнозів, швидка реакція на ризики
Контроль фінансів	Аналіз фінансової звітності, рентабельності, ліквідності	Постійний фінансовий моніторинг, KPI, аналітика у режимі реального часу	Використання цифрових технологій та аналітичних платформ	Оперативне виявлення проблем, можливість прогнозування кризових ситуацій
Інвестиційне управління	Оцінка проектів через прості показники рентабельності та строк окупності	Використання фінансового моделювання, NPV, IRR, управління ризиками	Сучасні методи враховують ризики та вартість грошей у часі	Зменшення ризиків, більш обґрунтовані рішення про інвестиції
Кредитне управління	Використання банківських кредитів та внутрішніх резервів	Оптимізація структури капіталу, лізинг, факторинг, сучасні фінансові інструменти	Сучасні підходи диверсифікують джерела фінансування	Зниження вартості фінансування, покращення ліквідності
Касове управління	Контроль над рухом готівки та банківських рахунків	Електронні платіжні системи, управління грошовими потоками за допомогою ERP	Сучасні методи автоматизують рух коштів і інтегровані з бізнес-процесами	Прискорення операцій, зменшення людського фактору, точний контроль
Категорія	Класичні методи	Сучасні методи	Основна відмінність	Переваги сучасних методів

Джерело: власна розробка автора

Аналіз матеріалів таблиці показує, що сучасні методи фінансового управління спрямовані на оперативність, прогнозованість та автоматизацію процесів, тоді як класичні методи має орієнтири на статичне планування та контроль.

Еволюція фінансового управління в підприємствах наведена на рис. 1.1.

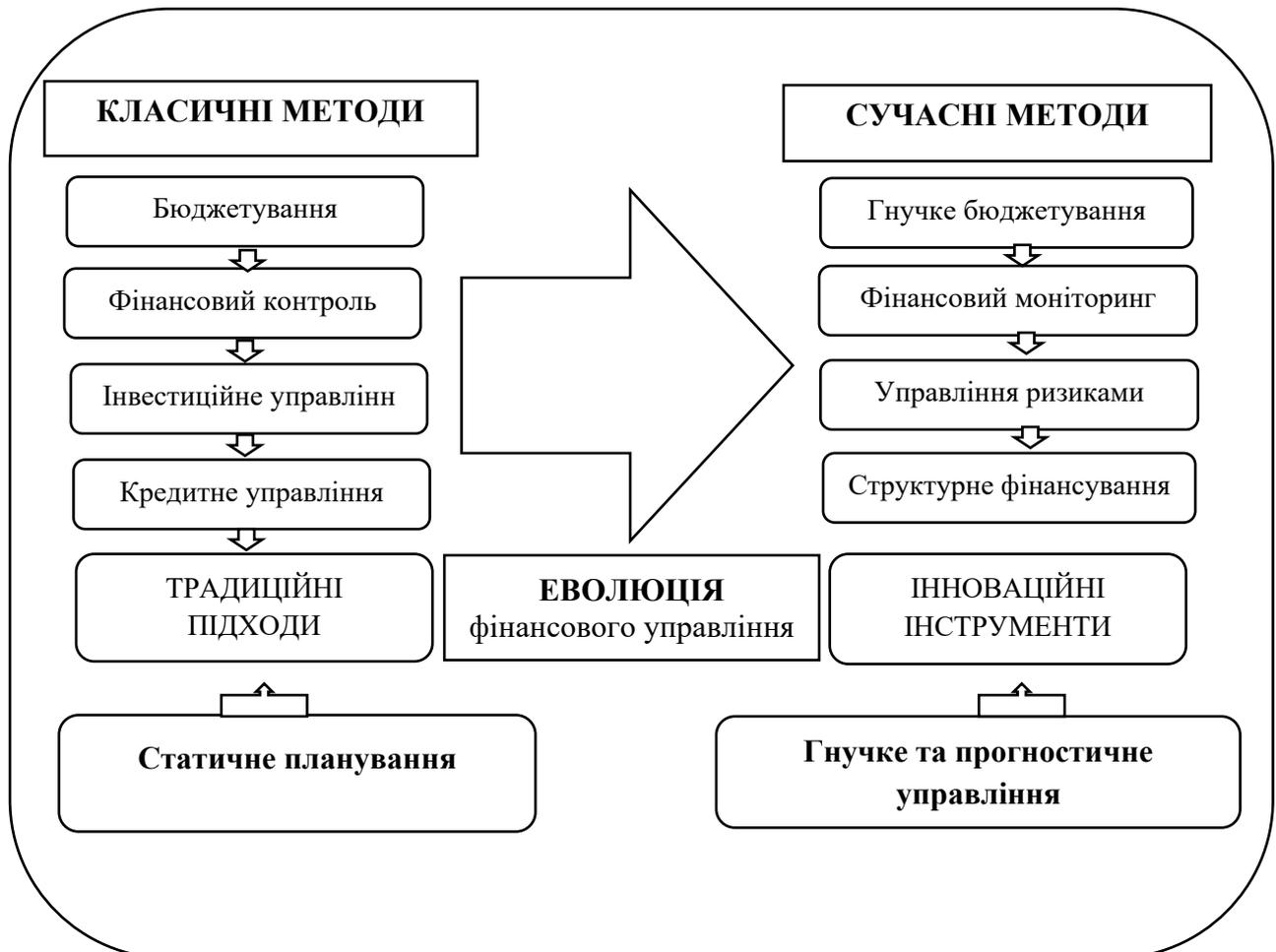

Рис. 1.1 - Еволюція фінансового управління в підприємствах

Джерело: власна розробка автора

Використання сучасних методів та інструментів фінансового управління в підприємствах дозволяє адаптувати господарюючі суб'єкти до динамічних змін оточуючого середовища, зберігаючи цілісність їх господарських комплексів та забезпечуючи можливості для здійснення розширеного відтворення. Цьому сприяє впровадження підприємствами в практику господарювання новітніх науково-технічних та технологічних здобутків, втілення сучасних досягнень

науково-економічної думки, використання штучного інтелекту та результатів цифровізації інформаційних потоків при прийнятті управлінських рішень.

1.3. Показники та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів

Необхідність формування системи показники та розробки чітких критеріїв оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємств зумовлюється трансформаційними процесами в економіці, підвищенням рівня невизначеності зовнішнього середовища та посиленням вимог до прозорості й результативності фінансового управління. В умовах обмеженості ресурсної бази підприємств та зростання вартості капіталу ефективність використання фінансових ресурсів набуває статусу стратегічного чинника довгострокової конкурентоспроможності та фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Теоретичне підґрунтя дослідження ефективності фінансових ресурсів закладено у працях представників класичної та неокласичної економічної думки, які обґрунтовували принципи раціонального використання обмежених ресурсів та оптимізації витрат. Подальший розвиток концепції ефективності пов'язаний із ідеями щодо оптимальності розподілу ресурсів та працями, в яких акцентується увага на ролі інновацій та фінансових механізмів у забезпеченні економічного розвитку. Існуючі підходи до оцінювання фінансової результативності спираються також на концепцію вартості капіталу, сформовану у межах сучасні теорії фінансів.

В умовах війни та повоєнного відновлення виробничої та соціальної інфраструктури України проблема формування системи показників фінансової ефективності функціонування підприємств набуває особливої ваги через необхідність інтеграції різномірних критеріїв оцінювання: прибутковості, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності капіталу та вартості бізнесу. Фрагментарне використання окремих коефіцієнтів не забезпечує цілісного уявлення про ефективність

управління фінансовими ресурсами, що зумовлює потребу у побудові системного, ієрархічно структурованого комплексу показників із чітко визначеними критеріями інтерпретації.

Методологічна актуальність дослідження полягає у необхідності поєднання традиційних фінансових індикаторів з інтегральними та вартісно-орієнтованими показниками, що відображають не лише поточні фінансові результати, а й потенціал розвитку підприємства. Формування науково обґрунтованої системи критеріїв дозволяє забезпечити порівнянність результатів оцінювання в динаміці та між підприємствами, підвищити об'єктивність управлінських рішень, мінімізувати інформаційні асиметрії між власниками, менеджментом і зовнішніми стейкхолдерами.

Практична значущість розроблення такої системи полягає в можливості своєчасного виявлення диспропорцій у структурі фінансових ресурсів, оптимізації їх розподілу між операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також підвищенні інвестиційної привабливості підприємства. Чітко визначені критерії ефективності сприяють формуванню прозорої фінансової політики, посиленню фінансової дисципліни та зміцненню довіри з боку кредиторів і інвесторів.

Отже, формування системи показників та критеріїв оцінки ефективності використання фінансових ресурсів є необхідною умовою забезпечення збалансованого розвитку підприємства, підвищення якості фінансового управління та досягнення стратегічних цілей у довгостроковій перспективі. Це зумовлює доцільність подальших наукових досліджень, спрямованих на удосконалення методичного інструментарію оцінювання та його адаптацію до сучасних викликів економічного середовища.

Оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства має ґрунтуватися на положеннях теорії раціонального розподілу обмежених ресурсів, вартісної концепції капіталу та принципах фінансової рівноваги. Класичні засади ефективності акцентують на досягненні максимального результату за наявних ресурсних обмежень. Сучасна фінансова

теорія доповнює ці положення необхідністю оцінювання ефективності через призму вартості капіталу та ринкової оцінки бізнесу.

З огляду на це система показників повинна відповідати таким принципам:

- системності (охоплення всіх аспектів руху фінансових ресурсів);
- ієрархічності (узгодження локальних і стратегічних індикаторів);
- порівнянності (можливість динамічного та міжфірмового аналізу);
- балансованості (поєднання результативності, стійкості та ризику);
- інтегрованості (узгодження фінансових і вартісних показників).

Ефективність використання фінансових ресурсів доцільно трактувати як здатність підприємства забезпечувати стійке зростання вартості та прибутковості за умов підтримання належного рівня ліквідності, платоспроможності й фінансової безпеки.

Структурована система показників оцінки ефективності використання фінансових ресурсів містить:

I. Показники результативності (прибутковості), що характеризують віддачу фінансових ресурсів та включають:

- рентабельність активів (ROA);
- рентабельність власного капіталу (ROE);
- середній власний капітал;
- чистий прибуток;
- рентабельність інвестованого капіталу (ROIC);
- інвестований капітал;
- маржинальний прибуток / операційна маржа;
- рентабельність продажу;
- рентабельність основних фондів.

II. Показники оборотності та ділової активності, що відображають швидкість трансформації фінансових ресурсів та включають:

- коефіцієнт оборотності активів;
- оборотність дебіторської заборгованості;
- оборотність запасів;

- тривалість операційного та фінансового циклів.

III. Показники ліквідності та платоспроможності, що характеризують здатність підприємства виконувати поточні зобов'язання та включають:

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- оборотні активи;
- поточні зобов'язання;
- швидка ліквідність;
- абсолютна ліквідність;
- коефіцієнт покриття відсотків.

IV. Показники фінансової стійкості та структури капіталу, що оцінюють оптимальність формування фінансових ресурсів та включають:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансового левериджу;
- показник довгострокової фінансової рівноваги.

V. Вартісно-орієнтовані показники, що оцінюють приріст економічної вартості та включають такі показники, як:

- економічна додана вартість;
- інвестований капітал;
- ринкова додана вартість;
- чиста приведена вартість (NPV) інвестиційних проєктів;
- внутрішня норма дохідності (IRR);

VI. Інтегральний показник ефективності використання фінансових ресурсів, що використовується для комплексної оцінки. Такий підхід забезпечує узагальнення багатовимірної інформації та дозволяє ранжувати підприємства або оцінювати динаміку розвитку.

Узагальнена модель системи оцінювання містить систему показників, що повинна бути побудована за логічною послідовністю, яка наведена на рис 1.2. Такий підхід забезпечує причинно-наслідковий зв'язок між структурою капіталу, його використанням та кінцевими фінансовими результатами. Компоненти системи показників оцінювання фінансової стійкості підприємств

наведені на базі використаних матеріалів, що оприлюднили Вівчар О. та Кос Т. [7, с. 23–29], Зубко Т., Корж М., Касьянова А., Вавдійчик І. та Сидоренко К. [19, с. 188–199], Костенко Ю., Короленко О. та Гузь М. [23, с. 77–87], Кравченко М.О. та Леонтовська, М.А. [24].

Рис. 1.2 – Послідовність компонент системи показників оцінювання фінансової стійкості підприємств

Джерело: власна розробка автора

Сформована система показників дозволяє:

- здійснювати багаторівневий фінансовий аналіз;
- забезпечувати об'єктивність оцінки ефективності використання фінансових ресурсів;

- узгоджувати поточні результати зі стратегічною метою зростання вартості підприємства;
- мінімізувати фінансові ризики та підтримувати довгострокову стійкість.

Таким чином, комплексний підхід до формування системи показників створює методичну основу для підвищення якості фінансового управління та забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах економічної нестабільності.

Дослідження показують, що оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є ключовим елементом фінансового менеджменту, бо відображає результативність трансформації грошових потоків у фінансові результати, ринкову вартість і стратегічну стійкість суб'єкта господарювання. У класичній фінансовій теорії ефективність фінансових рішень розглядається через співвідношення «дохідність–ризик» і здатність капіталу генерувати додану вартість. У сучасній концепції вартісно-орієнтованого управління ключовим критерієм стає приріст вартості підприємства за умови збереження фінансової рівноваги.

Системне трактування ефективності використання фінансових ресурсів передбачає багатовимірний підхід, що інтегрує:

1. результативність (прибутковість та приріст вартості);
2. раціональність структури капіталу;
3. ліквідність і платоспроможність;
4. ризикостійкість;
5. ділову активність;
6. стратегічну та соціально-економічну доцільність використання ресурсів;
7. конкурентоспроможність підприємства;
8. перспективи зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, критерії оцінки мають відповідати таким методологічним вимогам: комплексність, зіставність, об'єктивність, орієнтація на довгострокову вартість, урахування ризиків і впливу зовнішнього середовища. Основні критерії

оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства наведені в табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Критерій	Економічна сутність	Ключові індикатори	Методичне значення
Результативність використання фінансових ресурсів	Відображає здатність капіталу генерувати фінансовий результат	Рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), маржинальний прибуток	Дозволяє оцінити віддачу кожної гривні залучених ресурсів
Вартісна ефективність	Характеризує приріст ринкової вартості підприємства	EVA, MVA, чиста приведена вартість (NPV)	Орієнтує управління на довгострокове зростання вартості
Ліквідність і платоспроможність	Здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання	Коефіцієнт поточної, швидкої, абсолютної ліквідності	Забезпечує фінансову рівновагу та стабільність
Фінансова стійкість	Характеризує оптимальність структури капіталу	Коефіцієнт автономії, фінансового левериджу, покриття відсотків	Дає змогу оцінити залежність від позикових коштів
Ділова активність	Відображає швидкість обороту фінансових ресурсів	Оборотність активів, дебіторської заборгованості, запасів	Свідчить про раціональність розміщення капіталу
Ризикостійкість	Визначає чутливість фінансових результатів до змін середовища	Коефіцієнт варіації прибутку, запас фінансової міцності, рівень ризику	Забезпечує збалансованість «дохідність–ризик»
Інвестиційна доцільність	Оцінює ефективність капіталовкладень	IRR, період окупності, індекс рентабельності інвестицій	Підтверджує стратегічну обґрунтованість використання ресурсів
Соціально-економічна ефективність	Відображає вплив фінансових ресурсів на розвиток підприємства та стейкхолдерів	Зростання продуктивності праці, фондоозброєність, частка інноваційних витрат	Підкреслює довгострокову конкурентоспроможність
Критерій	Економічна сутність	Ключові індикатори	Методичне значення

Джерело: власна розробка автора

Критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства наведені на базі використаних матеріалів, що оприлюднили Руденко М.В., Третяк Н.М., Кравченко О.О., Харченко О.Л. та Плинокос Д.Д. [47, с. 15–28], Плетенецька С. та Діденко О. [35, с. 60–71], Чубка О. та Патюк А. [57].

На основі проведеного дослідження щодо критеріїв оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, узагальнюючий висновок полягає в тому, що такі критерії повинні формувати багаторівневу систему, яка поєднує традиційні показники прибутковості та ліквідності з вартісними й стратегічними індикаторами. Такий підхід забезпечує як фіксацію поточних фінансових результатів, так і обґрунтування стратегічних управлінських рішень, спрямованих на зростання вартості підприємства, зміцнення його фінансової стійкості та довгострокову конкурентоспроможність на внутрішньому та світовому ринках.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «ТРОФІМОВА»

2.1. Аналіз макросередовища управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств

Аналіз макросередовища управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області є об'єктивно необхідним елементом сучасної системи фінансового менеджменту, бо саме зовнішні умови визначають рамкові параметри формування, розподілу та використання фінансового потенціалу суб'єктів аграрного сектору. Теоретико-методологічне підґрунтя доцільності аналізу полягає в тому, що у класичній теорії стратегічного управління макросередовище розглядається як сукупність неконтрольованих факторів загальноекономічного, політико-правового, соціально-демографічного, технологічного та природно-екологічного характеру, сукупність яких формує системні умови функціонування підприємства. У межах цієї концепції макросередовище опосередковано впливає на конкурентну позицію підприємства через структуру галузі та ринкові механізми. Такий підхід підкреслює необхідність постійного моніторингу зовнішніх «сигналів слабкої дії», що особливо актуально для аграрного виробництва з його високою чутливістю до змін кон'юнктури.

Тому аналіз макросередовища виступає не допоміжною процедурою, а методологічною передумовою обґрунтованості фінансових рішень. Адже в реальній дійсності суттєвий вплив має галузева специфіка аграрних підприємств. Так, ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області в якості досліджуваного суб'єкта господарювання, характеризується:

- сезонністю виробництва та нерівномірністю грошових потоків;
- залежністю від природно-кліматичних умов;
- високою капіталомісткістю та тривалим операційним циклом;

- значною роллю державної підтримки та регуляторного впливу;
- інтегрованістю у світові товарні та фінансові ринки.

За таких умов будь-які зміни у макросередовищі (інфляційні коливання, валютна нестабільність, податкові трансформації, торговельні обмеження, кредитна політика банківського сектору) безпосередньо трансформуються у фінансові ризики або можливості для ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області. Відсутність системного аналізу зовнішніх факторів призводить до дисбалансів ліквідності, нераціональної структури капіталу та зниження інвестиційної привабливості.

Фінансово-економічні аргументи доцільності аналізу макросередовища в управлінні фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області обумовлена такими ключовими обставинами:

1. Прогнозування вартості фінансових ресурсів. Монетарна політика держави, облікова ставка, інфляція та валютний курс визначають ціну залученого капіталу, що впливає на вибір джерел фінансування.
2. Оптимізація структури капіталу. Макроекономічна стабільність або нестабільність впливає на співвідношення власного й позикового капіталу та рівень фінансового ризику.
3. Оцінювання інвестиційної доцільності. Довгострокові інвестиції в аграрному секторі потребують врахування політичних, правових та технологічних трендів, що формують горизонти окупності.
4. Управління фінансовими ризиками. Макросередовище формує валютні, процентні, інфляційні, регуляторні та екологічні ризики, які повинні бути інтегровані в систему фінансового планування.
5. Забезпечення фінансової стійкості. Аналіз макрофакторів дозволяє своєчасно адаптувати бюджетну політику, резервну стратегію та дивідендну політику підприємства.

Методологічна доцільність використання інструментарію аналізу витікає із необхідності в практичній площині враховувати його результати стосовно макросередовища, що передбачає застосування:

- PEST- або STEEP-аналізу;
- сценарного прогнозування;
- аналізу макроекономічних індикаторів;
- моделювання чутливості фінансових показників до змін зовнішніх факторів;
- інтеграції результатів у систему фінансового планування та бюджетування.

Для ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області доцільним є доповнення традиційного PEST-аналізу екологічним та кліматичним блоком (PESTEL), бо природно-кліматичні фактори мають системоутворюючий характер для фінансових результатів галузі.

Стратегічна значущість ґрунтується на тому, що в умовах трансформаційної економіки та підвищеної геоекономічної турбулентності аналіз макросередовища стає основою формування адаптивної фінансової стратегії ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області. Він забезпечує:

- підвищення обґрунтованості фінансових рішень;
- зниження рівня невизначеності;
- узгодження фінансової політики з довгостроковими цілями розвитку;
- посилення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості.

Отже, проведення аналізу макросередовища управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області є теоретично обґрунтованим і практично необхідним як такий, що забезпечує системну інтеграцію зовнішніх детермінант у процес прийняття фінансових рішень, сприяє мінімізації ризиків та формує передумови для довгострокової фінансової стійкості й стратегічного розвитку аграрного сектору.

Дослідження природно-кліматичних умов ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області показує, що територія, де розташовано підприємство, належить до південно-степової агрокліматичної зони України з континентальними ознаками та впливом Чорного моря. Ґрунтовний покрив – чорноземи південні і звичайні, які мають високі агрономічні властивості.

Середньорічна температура повітря в Одеській області коливається приблизно від +8.2 до +11.8 °С залежно від конкретного місцезнаходження. Літо тепле з піками до +36...+39 °С у спекотні роки, зима відносно м'яка. Такий температурний режим сприятливий для здійснення виробничо-господарської діяльності та позитивно оцінюється щодо перспектив управління фінансовими ресурсами в ТОВ «Трофімова».

Сума річних опадів на рівні області складає приблизно 340–470 мм, з переважанням літнього сезонного випадіння. Південна частина, зокрема Овідіопольський район, схильна до дефіциту опадів і посухових періодів, особливо в розпал літнього вегетаційного сезону. Тому для управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» важливо враховувати цю обставину, щоб своєчасно зреагувати на погодні зміни через відповідні кредитно-фінансові механізми.

Тривалість активного росту сільськогосподарських культур складає 180–210 діб на рік. За таких умов від ранньої весни до пізньої осені забезпечується достатній тепловий ресурс для провідних культур господарства (зернові, технічні). Відтак, вказаний чинник слід оцінювати загалом позитивно для управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова».

Фінансова ефективність діяльності ТОВ «Трофімова» безпосередньо пов'язана з природно-кліматичними факторами, бо вони визначають обсяги виробництва, витрати й ризики бізнесу. Так, теплі літа сприяють повноцінному росту зернових і технічних культур. Але надмірна спека й низький рівень опадів можуть призводити до стресу рослин, зниження їх продуктивності та, що важливо для фінансів, зменшення валового врожаю.

У роки з аномально низькими опадами (такі випадки фіксуються в ТОВ «Трофімова» Одеського регіону) знижується урожайність та підвищуються витрати на зрошення чи адаптаційні заходи (міндобрива, агротехнічні обробки). Це безпосередньо зменшує валові доходи і збільшує витрати сільськогосподарського виробництва. Недостатня кількість опадів та посушливі періоди потребують залучення додаткових джерел зрошення або технічних

рішень збереження вологи в ґрунті. Це спричиняє зростання операційних витрат, що впливає на прибутковість.

Ризики кліматичної нестабільності проявляються в тому, що варіації опадів і частота посух створюють ТОВ «Трофімова» ризики для прогнозування виробничих результатів та ускладнюють планування фінансових ресурсів, кредитів та інвестицій. Погіршення кліматичних умов (згідно з сучасними дослідженнями, аридність може збільшуватися і надалі) загрожує нестабільністю урожайності та критично впливає на довгострокові фінансові стратегії. Кліматичні умови впливають й на тваринництво, бо спека та дефіцит кормової бази в посушливі роки потребують додаткових витрат на харчування й кондиціювання для утримання продуктивних тварин, що зменшує маржу у молочно-товарному сегменті.

Прогноз зміни клімату вказує на зростання температур і ризику посухи, що потребує введення ТОВ «Трофімова» адаптаційних заходів:

- широке впровадження стійких до морозів та посухи сортів сільськогосподарських культур;
- управління ґрунтовою вологістю;
- використання агротехнік для зниження випаровування (мульчування).

Для зниження ризиків недобору продукції ТОВ «Трофімова» може використовувати страхування врожаю та розробку фінансових моделей, що враховують кліматичні флуктуації, зокрема:

- кластерні стратегії посівів з різними культурами, що по різному реагують на погодні умови;
- фінансове резервування на випадок несприятливих сезонів.

Аналіз природно-кліматичних умов показує, що теплий середземноморсько-континентальний клімат Овідіопольського району створює сприятливі умови для аграрної діяльності загалом, але одночасно приносить ризики, пов'язані з посухами і нерівномірністю випадіння опадів. Ці фактори знаходять прямий відбиток у фінансовій діяльності ТОВ «Трофімова», бо:

1. Урожайність і виручка залежать від погодно-кліматичних умов у певному сезоні.
2. Операційні витрати на водні ресурси та адаптаційні заходи підвищуються в посушливі роки.
3. Фінансові ризики виробництва зростають через зменшення прогнозованості природних умов.

Тому для підвищення фінансової стабільності ТОВ «Трофімова» важливо інтегрувати агрокліматичне прогнозування у виробниче й фінансове планування, використовуючи адаптаційні та страхові механізми. Оцінка впливу природно-кліматичних чинників на фінансові показники ТОВ «Трофімова» наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Оцінка впливу природно-кліматичних чинників на фінансові показники ТОВ «Трофімова»

Природно-кліматичний чинник	Характер прояву в регіоні	Механізм впливу на діяльність	Фінансові показники, що змінюються	Характер впливу
Рівень річних опадів	Нерівномірність, дефіцит у літній період	Урожайність, потреба у зрошенні	Виручка, собівартість, прибуток	Прямий, короткостроковий
Посухи	Періодичні, зростаюча частота	Втрати врожаю, додаткові витрати на агротехніку	Операційний прибуток, рентабельність	Прямий, високоризиковий
Температурні аномалії	Спека влітку, теплі зими	Стрес рослин, зміна структури витрат	Урожайність, маржинальний дохід	Прямий
Тривалість вегетаційного періоду	180–210 днів	Можливість вирощування різних культур	Обсяг реалізації, коефіцієнт оборотності	Позитивний, довгостроковий
Ґрунтові умови (чорноземи)	Висока природна родючість	Зменшення потреби в добривах	Собівартість продукції	Опосередкований, стабілізуючий
Вітрова ерозія	Типова для степової зони	Деградація ґрунтів, зниження продуктивності	Довгострокова прибутковість	Кумулятивний
Зимові умови	Невисокий рівень промерзання	Збереження озимих культур	Обсяг майбутнього доходу	Прогнозований
Природно-кліматичний чинник	Характер прояву в регіоні	Механізм впливу на діяльність	Фінансові показники, що змінюються	Характер впливу

Джерело: власна розробка автора

Методологічна логіка побудови вище наведеної таблиці включає:

- виділення ключових кліматичних чинників степової зони;

- ідентифікація механізму впливу;
- визначення фінансових показників, що зазнають змін;
- оцінка характеру впливу (прямий / опосередкований; коротко- / довгостроковий).

Методологічна основа системи кліматичної чутливості фінансової діяльності ТОВ «Трофімова» формується за такими принципами:

- комплексність (охоплення доходів, витрат, ризиків);
- вимірюваність;
- можливість порівняння у динаміці;
- придатність до прогнозування.

Індикатори доходної чутливості ТОВ «Трофімова» містять такі показники:

- коефіцієнт кліматичної варіації виручки;
- індекс урожайної нестабільності;
- частка втрат доходу від кліматичних факторів;
- частка витрат на адаптацію;
- індекс кліматично зумовлених витрат;
- коефіцієнт страхового покриття.

Економічний зміст індикаторів доходної чутливості ТОВ «Трофімова» наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Індикатори доходної чутливості ТОВ «Трофімова»

Показник	Формула	Економічний зміст
Коефіцієнт кліматичної варіації виручки	Виручка / Середня виручка	Відображає залежність доходів від погодних коливань
Індекс урожайної нестабільності	$U_{\max} - U_{\min} / U_{\text{сер}}$	Ступінь ризику втрати доходів
Частка втрат доходу від кліматичних факторів	Втрати / Потенційний дохід	Оцінка прямого впливу погоди

Джерело: власна розробка автора

Індикатори витратної чутливості ТОВ «Трофімова» містять такі показники:

- частка витрат на адаптацію;
- індекс кліматично зумовлених витрат;

- коефіцієнт страхового покриття.

Економічний зміст індикаторів витратної чутливості ТОВ «Трофімова» наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Індикатори витратної чутливості ТОВ «Трофімова»

Показник	Формула	Зміст
Частка витрат на адаптацію	Витрати на зрошення / Загальні витрати	Рівень залежності від клімату
Індекс кліматично зумовлених витрат	Δ Витрат / Δ Опадів	Еластичність витрат до кліматичних змін
Коефіцієнт страхового покриття	Страхові виплати / Втрати	Рівень фінансового захисту

Джерело: власна розробка автора

Індикатори прибутковості та ризику ТОВ «Трофімова» містять такі показники:

- коефіцієнт кліматичної чутливості прибутку;
- волатильність операційного прибутку;
- індекс фінансової стійкості в посушливі роки.

Індикатори прибутковості та ризику ТОВ «Трофімова» наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Індикатори прибутковості та ризику ТОВ «Трофімова»

Показник	Формула	Зміст
Коефіцієнт кліматичної чутливості прибутку	Δ Прибутку / Δ Кліматичного індексу	Визначає залежність прибутковості від погодних умов
Волатильність операційного прибутку	σ (Опер. прибутку)	Рівень нестабільності фінрезультату
Індекс фінансової стійкості в посушливі роки	Чистий прибуток (посуха) / Середній чистий прибуток	Стійкість до шоків

Джерело: власна розробка автора

Запропонована модель для ТОВ «Трофімова» варто використовувати й іншим аграрним підприємствам, що дозволяє:

- оцінити фінансову стійкість підприємства в умовах змін клімату;
- формувати резервні фонди;
- обґрунтовувати інвестиції в зрошення;
- підвищити обґрунтованість бюджетування;
- здійснювати сценарний фінансовий аналіз.

При оцінці макросередовища PEST-аналіз є класичним інструментом стратегічного діагностування, що передбачає систематизацію політико-правових (P), економічних (E), соціально-демографічних (S) та технологічних (T) чинників зовнішнього впливу. Для ТОВ «Трофімова», яке функціонує в Одеському районі Одеської області, доцільно враховувати як загальнонаціональні умови розвитку економіки України, так і регіональні особливості південного макрорегіону.

Політико-правові та економічні чинники структурованого PEST-аналізу ТОВ «Трофімова» наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Політико-правові та економічні чинники PEST-аналізу ТОВ «Трофімова»

Група чинників	Ключові фактори впливу	Характер впливу	Потенційні наслідки для фінансової діяльності
Політико-правові	Воєнний стан та повоєнна трансформація економіки	Переважно негативний / нестабільний	Зростання регуляторних ризиків, ускладнення логістики, потреба в додаткових витратах на безпеку
	Податкова політика та зміни в податковому законодавстві	Змінний	Коливання податкового навантаження, вплив на чистий прибуток і грошові потоки
	Державна підтримка аграрного та реального сектору	Позитивний (за наявності програм)	Можливість залучення грантів, компенсацій, пільгового кредитування
	Євроінтеграційні процеси та гармонізація стандартів	Довгостроково позитивний	Необхідність адаптації до нових вимог; розширення ринків збуту
Економічні	Інфляційні процеси	Негативний	Зростання витрат на ресурси, зниження прибутковості
	Коливання валютного курсу	Змінний	Вплив на імпортні ресурси, цінову політику та контрактні зобов'язання
	Доступність кредитних ресурсів	Обмежений	Зростання вартості позикового капіталу, обмеження інвестиційної активності
	Стан регіональної інфраструктури (портова, транспортна)	Змінний	Вплив на логістичні витрати та швидкість обороту капіталу

Джерело: власна розробка автора

Соціально-демографічні та технологічні чинники структурованого PEST-аналізу ТОВ «Трофімова» наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Соціально-демографічні та технологічні чинники PEST-аналізу ТОВ «Трофімова»

Група чинників	Ключові фактори впливу	Характер впливу	Потенційні наслідки для фінансової діяльності
Соціально-демографічні	Міграційні процеси та скорочення працездатного населення	Негативний	Дефіцит кваліфікованої робочої сили, зростання витрат на персонал
	Рівень платоспроможного попиту	Змінний	Коливання обсягів реалізації продукції/послуг
	Підвищення соціальної відповідальності бізнесу	Позитивний	Формування позитивної ділової репутації, зміцнення позицій на локальному ринку
Технологічні	Освітній рівень трудових ресурсів регіону	Переважно позитивний	Потенціал для підвищення продуктивності праці
	Рівень цифровізації бізнес-процесів	Позитивний (за впровадження)	Зниження адміністративних витрат, підвищення прозорості фінансового обліку
	Доступ до сучасних виробничих технологій	Змінний	Підвищення ефективності використання ресурсів
	Інноваційна активність у галузі	Позитивний	Можливість диверсифікації діяльності та підвищення конкурентоспроможності
	Розвиток електронних сервісів державного управління	Позитивний	Спрощення взаємодії з контролюючими органами, скорочення транзакційних витрат

Джерело: власна розробка автора

Проведений PEST-аналіз свідчить, що макросередовище функціонування ТОВ «Трофімова» характеризується високим рівнем динамічності та невизначеності, зумовленим поєднанням воєнно-політичних ризиків, інфляційного тиску та трансформаційних процесів у національній економіці. Водночас регіональні переваги Одеської області (логістичний потенціал, експортна орієнтація, аграрна спеціалізація) створюють стратегічні можливості для розвитку підприємства за умови адаптивного фінансового управління та впровадження сучасних технологій.

2.2. Ресурсний потенціал та профіль господарської діяльності ТОВ «Трофімова»

Важливість дослідження ресурсного потенціалу та профілю господарської діяльності ТОВ «Трофімова» аргументується тим, що такий аналіз дозволяє

оцінити здатність підприємства до сталого функціонування, адаптації до зовнішніх змін і реалізації стратегічних цілей. При проведенні аналізу варто враховувати, що ресурсний підхід передбачає здатність підприємства генерувати конкурентні переваги залежно від ефективного використання та розвитку його ресурсів (матеріальних, фінансових, людських, інтелектуальних) як основних джерел вартості. Аналіз ресурсного потенціалу показує організаційно-правову основу управління фінансовими ресурсами та дозволяє виявити слабкі та сильні сторони підприємства в їхній сукупності.

Так, основні організаційно-правові характеристики для здійснення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» наведені в табл. 2. 7.

Таблиця 2.7 – Основні організаційно-правові характеристики з управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова»

Дані підприємства	Характеристики
Повна назва	Товариство з обмеженою відповідальністю «Трофімова»
Дата реєстрації	13.11. 2009 р.
Код ЄДРПОУ	36718696
Адреса	Одеська обл., село Молодіжне, вул. Новоселів, буд. 1-А, корпус 1 приміщення 4
Керівник (директор)	Колосов Ігор Вікторович
Засновник та Кінцевий бенефіціарний власник	Терещенко Роман Вікторович Статутний внесок 3750000 грн (100%)
Основна діяльність	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
Додаткові види діяльності	01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля 52.10 Складське господарство 47.29 Роздрібна торгівля іншими продуктами харчування в спеціалізованих магазинах
Статутний капітал	3750000 грн.

Джерело: власна розробка автора

Діагностика сильних і слабких сторін ТОВ «Трофімова» передбачає застосування SWOT-аналізу, що дозволяє комплексно оцінити внутрішній потенціал підприємства та зовнішні умови його функціонування. Для ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області доцільність застосування цього підходу зумовлена потребою системного узгодження ресурсного потенціалу із ринковими можливостями регіону Півдня України. Методологічною основою дослідження виступають принципи системності, комплексності, порівняльності та стратегічної орієнтації, що забезпечують наукову обґрунтованість висновків.

Так, згідно SWOT-аналізу сильні сторони ТОВ «Трофімова» характеризують внутрішні конкурентні переваги та включають:

1. Вигідне територіальне розташування в межах Одеський район, що забезпечує близькість до логістичних центрів, портової інфраструктури та регіональних ринків збуту.
2. Сприятливі агрокліматичні умови регіону (помірно-континентальний клімат, родючі чорноземи), що формують високий виробничий потенціал.
3. Наявність сформованого земельного банку та виробничих активів.
4. Досвід господарської діяльності та управлінська спадковість, що забезпечують стабільність операційних процесів.
5. Налагоджені канали реалізації продукції та партнерські зв'язки з контрагентами.
6. Гнучкість організаційної структури, притаманна підприємствам у формі товариств з обмеженою відповідальністю.

Водночас, для ТОВ «Трофімова» притаманні також слабкі сторони, що відображають внутрішні обмеження розвитку, які включають:

1. Високу залежність від природно-кліматичних факторів, що є характерною рисою для аграрного виробництва.
2. Обмеженість власного інвестиційного капіталу, що стримує модернізацію основних засобів.
3. Зношеність частини матеріально-технічної бази (через відсутність постійного системного оновлення).

4. Концентрацію на вузькій спеціалізації виробництва, що підвищує ризики коливань ринкової кон'юнктури.
5. Високу чутливість до коливань цін на енергоносії та матеріальні ресурси.
6. Недостатній рівень цифровізації управлінських процесів, що характерно для традиційної моделі ведення господарства.

Згідно SWOT-аналізу можливості ТОВ «Трофімова» характеризують зовнішні конкурентні переваги підприємства та включають:

1. Розширення ринків збуту через експортні канали.
2. Участь у державних та міжнародних програмах підтримки аграрного сектору.
3. Диверсифікацію виробництва та впровадження переробки для нарощування доданої вартості.
4. Залучення грантового фінансування для модернізації.
5. Інтеграцію сучасних технологій точного землеробства.

Водночас, для ТОВ «Трофімова» притаманні також загрози, що відображають зовнішні обмеження розвитку, які включають:

1. Воєнні ризики та нестабільність макроекономічного середовища.
2. Коливання валютного курсу.
3. Кліматичні зміни (посухи, температурні аномалії).
4. Посилення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках.
5. Податкові та регуляторні зміни.

Узагальнена SWOT-матриця ТОВ «Трофімова» наведена в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Узагальнена SWOT-матриця ТОВ «Трофімова»

Внутрішнє середовище	Позитивний вплив	Негативний вплив
Зовнішнє середовище	S-O стратегії – використання регіональних переваг для розширення експорту та диверсифікації	W-O стратегії – залучення зовнішнього фінансування для модернізації
	S-T стратегії – використання управлінського досвіду для мінімізації ризиків	W-T стратегії – зниження витрат, оптимізація структури активів

Джерело: власна розробка автора

Діагностика сильних і слабких сторін ТОВ «Трофімова» засвідчує про наявність достатнього виробничо-ресурсного потенціалу та регіональних конкурентних переваг, що в сукупності формує основу довгострокової стійкості. Водночас підприємство характеризується типовими для аграрного сектору обмеженнями – ресурсною вразливістю, фінансовою обмеженістю та високою залежністю від зовнішніх чинників. Стратегічний пріоритет розвитку полягає у поєднанні традиційної виробничої стабільності з поступовою модернізацією, диверсифікацією діяльності та підвищенням фінансової гнучкості, що в перспективі забезпечує зміцнення конкурентних позицій підприємства в регіональному та національному економічному просторі.

Економічною та соціальною основою для управління фінансовою діяльністю ТОВ «Трофімова» є його ресурсний потенціал, кількісні та якісні характеристики яких відображає цифровий матеріал табл. 2.9.

Таблиця 2.6 – Динаміка основних виробничих ресурсів ТОВ «Трофімова»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022р.	
				%	+/-
Сільськогосподарські угіддя, га	698	662	651	93,3	-47
Рілля, га	698	662	651	93,3	-47
Питома вага ріллі в с.-г. угіддях, %	100	100	100	100,0	0
На 1 середньорічного працівника ріллі, га	13,7	13,5	16,3	118,9	2,5
Середня кількість працівників, осіб	51	49	40	78,4	-11
Вартість активів, тис. грн.	47274	30383	33150	70,1	-14124
Вартість основних засобів, тис. грн.	3212	2612	1963	61,1	-1249
Капіталоозброєність, тис. грн.	926,9	620,1	828,8	89,4	-98,1
Капіталозабезпеченість, тис. грн.	67,7	45,9	50,9	75,2	-16,8

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

Комплексний аналіз динаміки основних виробничих ресурсів ТОВ «Трофімова» за 2022–2024 рр., проведений на основі даних табл. 2.6, показує, що загальна площа сільськогосподарських угідь у 2024 р. становила 651 га проти 698 га у 2022 р., що відповідає 93,3 % базового рівня (скорочення на 47 га). Ідентична динаміка спостерігається щодо ріллі, оскільки її питома вага в структурі угідь залишається стабільною – 100 %. Отже в господарстві має місце максимально високий рівень інтенсивності використання основного засобу виробництва.

Зменшення площі земельних ресурсів може свідчити про:

- перегляд земельного банку підприємства;
- втрату орендованих земель;
- спробу провести оптимізацію структури посівних площ;
- необхідність розробки організаційно-економічного механізму співпраці з орендодавцями землі для подолання негативного тренду щодо скорочення площі основного засобу виробництва (рис. 2.1).

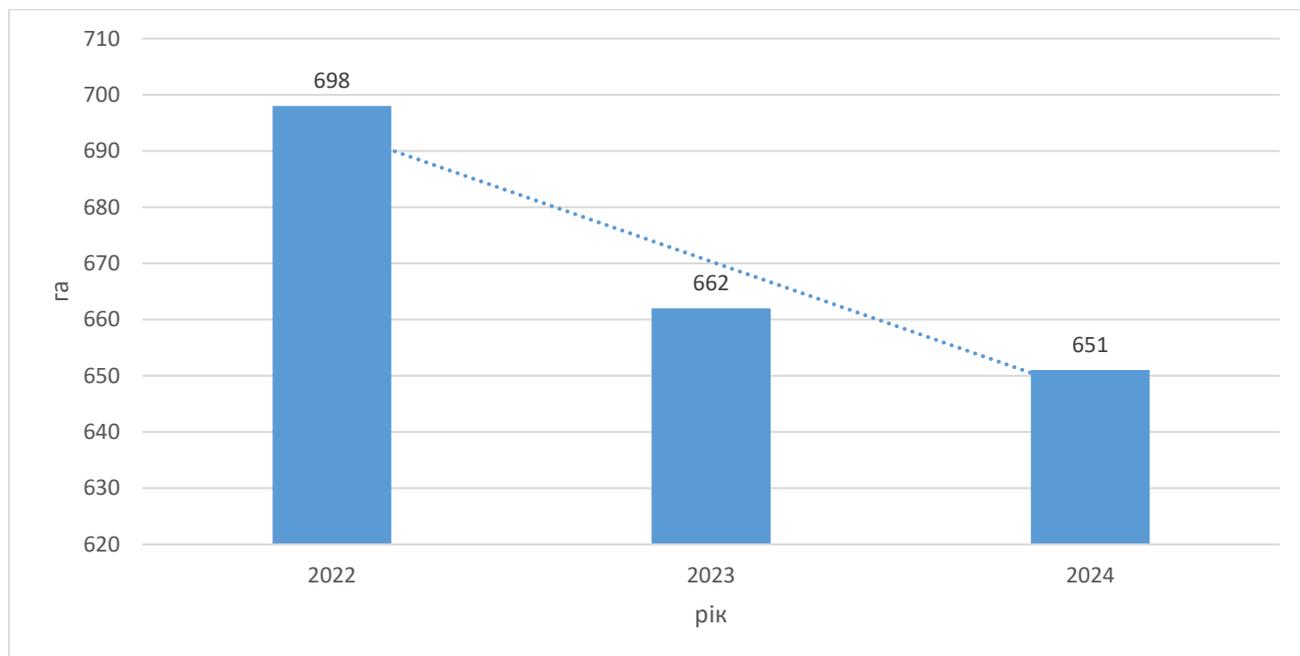

Рис. 2.1 – Динаміка площі сільськогосподарських угідь ТОВ «Трофімова», га

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

Водночас структурна однорідність земельного фонду (100 % ріллі) характеризує підприємство як вузькоспеціалізоване з орієнтацією на інтенсивне рослинницьке виробництво.

Середньооблікова чисельність працівників скоротилася з 51 особи у 2022 р. до 40 осіб у 2024 р., або на 21,6 % (–11 осіб). Темп зниження чисельності перевищує темп скорочення земельних угідь, що зумовило зростання показника землезабезпеченості праці. Площа ріллі в розрахунку на одного середньорічного працівника збільшилася з 13,7 га до 16,3 га (118,9 %), тобто на 2,5 га. Це свідчить про:

- підвищення навантаження на одного працівника;
- імовірне впровадження елементів механізації або оптимізації трудових процесів;
- зростання інтенсивності використання трудового ресурсу;
- наявність в товаристві соціально-демографічних проблем, вирішення яких потребує невідкладних рішень в силу існуючого негативного тренду щодо чисельності працівників (рис. 2.2).

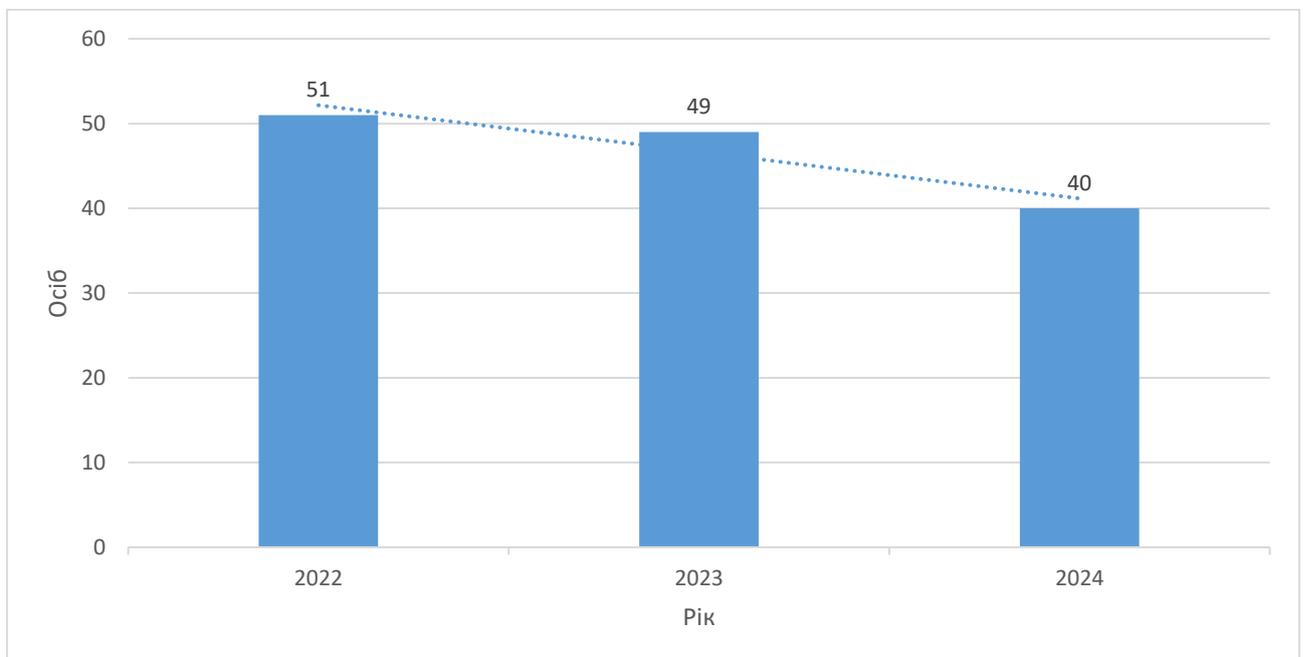

Рис. 2.2 – Динаміка чисельності працівників ТОВ «Трофімова», осіб

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

У класичній аграрній економіці підвищення показника землезабезпеченості праці розглядається як ознака інтенсифікації виробництва, однак за відсутності адекватного технічного забезпечення воно може створювати ризики зниження якості агротехнологічних операцій.

Вартість активів підприємства у 2024 р. становила 33150 тис. грн проти 47274 тис. грн у 2022 р., що відповідає 70,1 % початкового рівня (зменшення на 14124 тис. грн). Така тенденція відображає суттєве скорочення економічного потенціалу. Особливо показовим є зниження середньорічної вартості основних засобів з 3212 тис. грн до 1963 тис. грн (61,1 %, або –1249 тис. грн). Це зумовлюється:

- фізичним і моральним зносом техніки;
- вибуттям частини матеріально-технічної бази;
- недостатнім рівнем інвестиційного оновлення.

Скорочення виробничих активів негативно впливає на довгострокову виробничу стійкість підприємства. Особливу увагу в цьому відношенні заслуговують основні засоби, щорічне скорочення вартості яких формує сталий негативний тренд (рис. 2.3), для подолання якого менеджменту підприємства необхідне оперативне організаційно-економічне втручання.

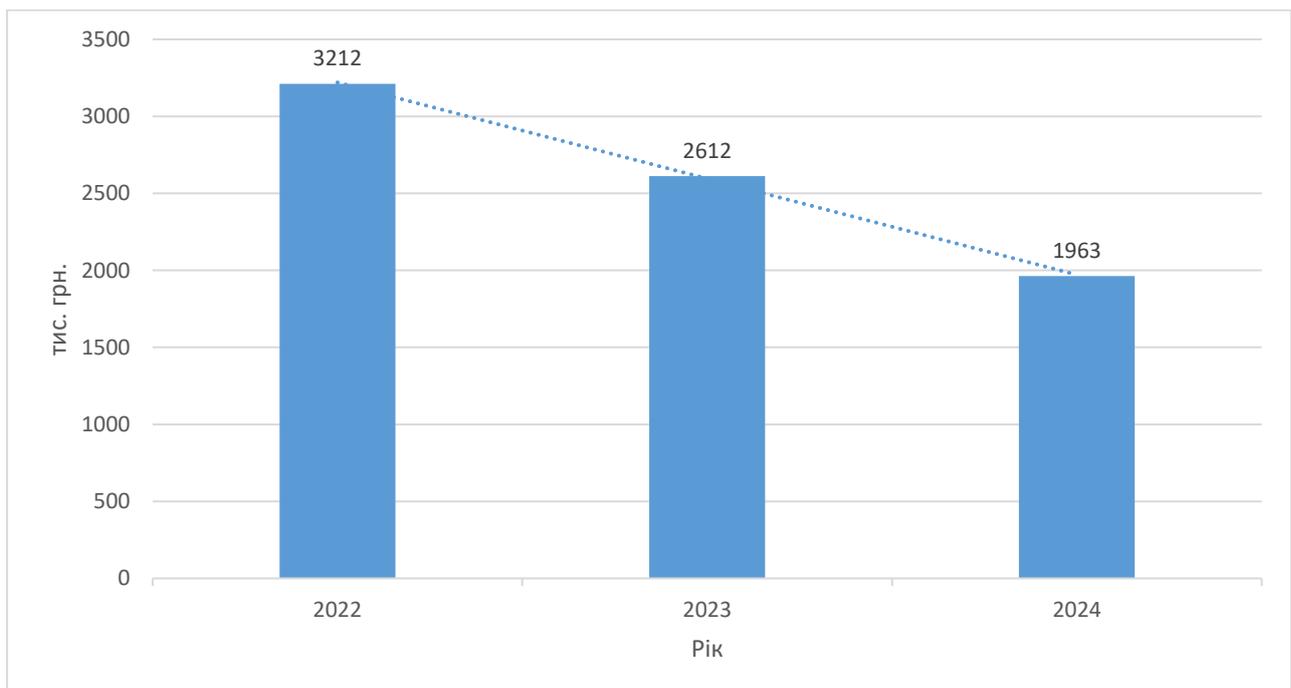

Рис. 2.3 – Динаміка вартості основних засобів в ТОВ «Трофімова», тис. грн.

Капіталоозброєність праці (вартість активів у розрахунку на одного працівника) зменшилася з 926,9 тис. грн до 828,8 тис. грн (89,4 %, або –98,1 тис. грн). Попри скорочення персоналу, зниження вартості основних засобів було більш значним, що спричинило погіршення технічної оснащеності праці. Капіталозабезпеченість (вартість активів у розрахунку на 1 га угідь) також зменшилася з 67,7 тис. грн до 50,9 тис. грн (75,2 %, або –16,8 тис. грн). Це свідчить про:

- зниження рівня фінансово-ресурсного забезпечення земельного фонду;
- потенційне погіршення можливостей підтримання продуктивності землі.

Аналіз динаміки основних виробничих ресурсів ТОВ «Трофімова» за 2022–2024 рр. дає підстави зробити такі науково обґрунтовані висновки:

1. Відбулося скорочення земельного та трудового потенціалу підприємства.
2. Спостерігається суттєве зменшення вартості активів і основних засобів, що свідчить про звуження матеріально-технічної бази.
3. Підвищення землезабезпеченості праці має компенсаторний характер і зумовлене переважно скороченням персоналу.
4. Погіршення показників капіталоозброєності та капіталозабезпеченості свідчить про зниження інтенсивності виробництва та інвестиційної активності.

Загалом динаміка виробничих ресурсів характеризується тенденцією до скорочення ресурсного потенціалу підприємства. За відсутності системного оновлення основних засобів та стабілізації земельного фонду це може обмежувати конкурентоспроможність і фінансову стійкість господарства в середньостроковій перспективі. Проведений аналіз ресурсного потенціалу та профілю господарської діяльності ТОВ «Трофімова» є виправданим в прикладному плані, бо:

- забезпечує глибоке розуміння внутрішніх ресурсних можливостей підприємства;
- сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів;
- формує обґрунтовану базу для управлінських і стратегічних рішень;
- вказує на сфери життєдіяльності господарства, в яких слід здійснювати оперативне управлінське втручання для покращення фінансового стану на перспективу;
- зменшує ризики економічної нестабільності та підтримує сталий розвиток.

2.3. Аналіз структури, джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Доцільність проведення комплексного аналізу структури, джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова» Одеського району Одеської області зумовлюється необхідністю забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та довгострокової конкурентоспроможності підприємства в умовах підвищеної макроекономічної нестабільності та трансформаційних процесів у національній економіці. Положення теоретико-методологічного обґрунтування такого аналізу витікають з того, що фінансові ресурси підприємства становлять сукупність грошових коштів і фінансових активів, які перебувають у його розпорядженні та формуються за рахунок власних, залучених і позикових джерел з метою забезпечення поточної діяльності й стратегічного розвитку. Їх структура та динаміка відображають якість фінансової політики, рівень автономії та ступінь залежності від зовнішніх контрагентів.

Аналіз фінансових ресурсів базується на класичних підходах фінансового менеджменту, що передбачає:

- оцінку структури капіталу;

- визначення оптимального співвідношення власних і позикових коштів;
- аналіз ліквідності та платоспроможності;
- дослідження рентабельності та оборотності фінансових потоків.

Застосування зазначених підходів забезпечує системне бачення фінансового стану підприємства та дозволяє виявити внутрішні резерви підвищення ефективності.

Дослідження структури фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова» дозволяє:

- встановити рівень фінансової автономії та залежності від зовнішніх кредиторів;
- оцінити стабільність джерел фінансування;
- визначити частку довгострокових і короткострокових зобов'язань;
- виявити ризики перевищення допустимого рівня фінансового навантаження.

Раціональна структура капіталу забезпечує оптимізацію вартості фінансування, мінімізацію фінансових ризиків і створення передумов для стабільного розвитку підприємства. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів передбачає дослідження:

- внутрішніх джерел (прибуток, амортизаційні відрахування);
- зовнішніх джерел (банківські кредити, позики, кредиторська заборгованість);
- альтернативних форм фінансування.

Його проведення є необхідним для: визначення ступеня самофінансування підприємства; оцінки вартості залученого капіталу; формування ефективної політики фінансування інвестиційних та операційних потреб; зниження ризику дефіциту обігових коштів. У сучасних умовах обмеженого доступу до фінансових ринків та зростання вартості кредитних ресурсів особливого значення набуває аналіз можливостей внутрішнього фінансування.

Ефективність використання фінансових ресурсів характеризується системою показників, серед яких: рентабельність активів і власного капіталу;

оборотність оборотних коштів; коефіцієнти ліквідності; показники фінансової стійкості; рівень фінансового левериджу. Проведення такого аналізу дозволяє оцінити результативність управління фінансами; виявити непродуктивні витрати та резерви підвищення прибутковості; забезпечити збалансованість грошових потоків; підвищити інвестиційну привабливість підприємства.

Для підприємства аграрного профілю, яке функціонує в умовах сезонності виробництва, коливань ринкової кон'юнктури та природно-кліматичних ризиків, системний аналіз фінансових ресурсів є ключовим інструментом: формування оптимальної фінансової стратегії; забезпечення своєчасного фінансування виробничого циклу; підтримання належного рівня ліквідності в міжсезонний період; зміцнення довгострокової фінансової стійкості.

Таким чином, проведення комплексного аналізу структури, джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Трофімова» є науково обґрунтованим і практично доцільним. Воно забезпечує системне розуміння фінансового потенціалу підприємства, дозволяє своєчасно ідентифікувати ризики, обґрунтувати управлінські рішення та сформулювати стратегічні орієнтири розвитку на засадах фінансової стабільності, економічної раціональності та довгострокової результативності господарської діяльності.

Динаміка стану та структури активів капіталу в ТОВ «Трофімова», що відображають сукупність усіх матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів, які використовуються для ведення господарської діяльності, наведено в таблиці 2.7.

Аналіз цифрових даних табл. 2.7 виявляє тенденції трансформації ресурсної бази підприємства, оцінює структурні зрушення та забезпечує визначення їх економічної інтерпретації в контексті забезпечення фінансової стійкості та відтворювальних процесів. Так, динаміка загальної вартості активів показує, що у 2022 р. загальна вартість активів становила 30 83 тис. грн, у 2023 р. – 33150 тис. грн, у 2024 р. – 28557 тис. грн. Таким чином, у 2024 р. порівняно з 2022 р. спостерігається скорочення сукупного обсягу активів на 1826 тис. грн, або на 6,0%.

Таблиця 2.7 – Динаміка стану та структури активів капіталу в ТОВ «Трофімова»

Активи	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%
Основні засоби	2612	8,6	1963	5,9	1284	4,5	-1328	49,2
Первісна вартість	5549	18,3	5564	16,8	5506	19,3	-43	99,2
Знос	2937	9,7	3601	10,9	4222	14,8	1285	143,8
Необоротні активи	2663	8,8	2014	6,1	1335	4,7	-1328	50,1
Запаси	8186	26,9	9082	27,4	6965	24,4	-1221	85,1
Виробничі запаси	860	2,8	794	2,4	1580	5,5	720	183,7
Незавершене виробництво	6670	22,0	8210	24,8	5334	18,7	-1336	80,0
Готова продукція	636	2,1	57	0,2	51	0,2	-585	8,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	14247	46,9	14322	43,2	14189	49,7	-58	99,6
Оборотні активи	27720	91,2	31136	93,9	27222	95,3	-498	98,2
Усього активів	30383	100,0	33150	100,0	28557	100,0	-1826	94,0

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

Виявлена динаміка має нелінійний характер: зростання у 2023 р. (на 9,1% відносно 2022 р.) змінилося суттєвим зниженням у 2024 р. (-13,9% відносно 2023 р.). Це свідчить про нестабільність масштабів господарської діяльності та підвищену чутливість підприємства до зовнішніх і внутрішніх чинників функціонування.

Вартість необоротних активів зменшилася з 2663 тис. грн у 2022 р. до 1335 тис. грн у 2024 р., тобто на 50,1%. Їх частка у структурі активів скоротилася з 8,8% до 4,7%. Така динаміка засвідчує зниження капіталомісткості господарської діяльності.

Особливої уваги потребує аналіз основних засобів. Їх залишкова вартість зменшилася на 1328 тис. грн (-50,8%), тоді як первісна вартість практично не змінилася (-0,8%). Водночас сума зносу зросла на 1285 тис. грн (на 43,8%).

Зазначене свідчить, що скорочення балансової вартості основних засобів зумовлене не їх вибуттям, а накопиченням амортизації. Таким чином,

відбувається поступове фізичне та моральне старіння виробничого потенціалу без належного інвестиційного відновлення. Це формує ризики технологічного відставання та зниження конкурентоспроможності підприємства у середньо- та довгостроковій перспективі.

Оборотні активи залишаються домінуючою складовою ресурсної бази підприємства: їх частка зросла з 91,2% у 2022 р. до 95,3% у 2024 р. Незважаючи на незначне абсолютне скорочення (–498 тис. грн), їх структурна вага підвищилася на 4,1 відсоткового пункту.

Загальна сума запасів у 2024 р. становила 6965 тис. грн, що на 14,9% менше порівняно з 2022 р. Водночас відбулися суттєві внутрішні структурні зміни:

- виробничі запаси зросли на 83,7%;
- незавершене виробництво скоротилося на 20,0%;
- готова продукція зменшилася на 92,0%.

Зростання виробничих запасів при одночасному зменшенні обсягів незавершеного виробництва та готової продукції може свідчити про зміну виробничої стратегії, уповільнення виробничого циклу або коригування обсягів випуску продукції. Значне скорочення залишків готової продукції може інтерпретуватися як результат активізації збуту або скорочення виробництва.

Інша поточна дебіторська заборгованість залишається найбільшою статтею активів: її частка у 2024 р. становить 49,7% проти 46,9% у 2022 р. Абсолютне значення практично не змінилося (–0,4%). Концентрація майже половини активів у дебіторській заборгованості свідчить про значну іммобілізацію оборотного капіталу у сфері розрахунків. Це потенційно обмежує ліквідність, підвищує кредитний ризик та потребує удосконалення політики управління дебіторською заборгованістю.

Структурні зрушення у 2022–2024 рр. характеризуються:

1. Зниженням питомої ваги необоротних активів.
2. Зростанням частки оборотних активів.
3. Підвищенням рівня зношеності основних засобів.
4. Посиленням ролі дебіторської заборгованості у формуванні активів.

Сформована модель активів набуває виразно оборотного характеру. З одного боку, це може забезпечувати гнучкість та адаптивність до змін кон'юнктури. З іншого — скорочення виробничої складової та зростання частки фінансово-розрахункових активів свідчить про зменшення інвестиційної спрямованості розвитку. Проведений аналіз динаміки стану та структури активів капіталу в ТОВ «Трофімова» дозволяє зробити наступні узагальнюючі висновки:

1. У досліджуваному періоді спостерігається тенденція до скорочення ресурсного потенціалу підприємства.
2. Відбувається структурна переорієнтація активів у бік оборотних, що супроводжується зниженням частки виробничого капіталу.
3. Основні засоби характеризуються зростанням рівня зносу за відсутності адекватного оновлення.
4. Надмірна частка дебіторської заборгованості формує потенційні загрози ліквідності та фінансової стійкості.

Отже, виявлені тенденції обґрунтовують необхідність формування стратегічної програми оновлення виробничого потенціалу та оптимізації структури оборотного капіталу з метою забезпечення збалансованого розвитку та підвищення ефективності використання активів підприємства.

Поглиблений науково-аналітичний аналіз стану та руху активів ТОВ «Трофімова» проведено на базі оцінки технічного стану та руху основних засобів товариства (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Оцінка технічного стану та руху основних засобів ТОВ «Трофімова»

Рік	Первісна вартість, тис. грн	Знос, тис. грн	Коефіцієнт зносу	Коефіцієнт придатності	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів
2022	5549	2937	0,53	0,47	10,4
2023	5564	3601	0,65	0,35	15,5
2024	5506	4222	0,77	0,23	20,4

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

Аналіз табличного матеріалу показує, що коефіцієнт зносу зріс з 0,53 до 0,77. Отже, рівень фізичного та морального спрацювання основних засобів

перевищує 75%, що свідчить про критичний ступінь старіння виробничого потенціалу та потребу в інвестиційному оновленні. Коефіцієнт придатності демонструє системне скорочення частки технічно придатних засобів праці.

Оновлення основних засобів фактично відсутнє. Так, у 2024 р. спостерігається скорочення первісної вартості. Рівень вибуття не компенсується введенням нових активів. Сукупність розрахованих коефіцієнтів засвідчує, що у 2022–2024 рр. ТОВ «Трофімова» функціонує в умовах:

- інвестиційної пасивності;
- високого рівня фізичного зносу основних засобів;
- структурної диспропорції активів;
- зростання залежності від оборотного капіталу.

Наведені матеріали дають підставу для наступних висновків:

1. Відсутність реального оновлення основних засобів та зростання коефіцієнта зносу до 0,77 свідчить про деградацію виробничого потенціалу.
2. Коефіцієнт придатності 0,23 у 2024 р. означає, що лише 23% вартості основних засобів мають реальну продуктивну цінність.
3. Переорієнтація структури активів на оборотні ресурси відбувається не внаслідок інвестиційного зростання, а через зменшення залишкової вартості основних засобів.
4. Висока частка дебіторської заборгованості (майже 50% активів) у поєднанні зі старінням основних засобів формує подвійний ризик: виробничий та ліквідний.

З позицій стратегічного фінансового управління це потребує формування програми технічного переоснащення, оптимізації структури активів та активізації політики відтворення основного капіталу. Для цього необхідне відповідне фінансове забезпечення. Динаміка фінансової результативності ТОВ «Трофімова» наведена в табл. 2.7. Аналіз фінансової результативності підприємства здійснювати з позицій системного підходу, що показує

взаємозв'язок між доходами, витратами та кінцевим фінансовим результатом, а також оцінку якісних зрушень у структурі формування прибутку.

Таблиця 2.7 – Динаміка фінансової результативності ТОВ «Трофімова»

	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р.	
				+/-	%
Чистий дохід від реалізації	18241	14078	32448	14207	177,9
Собівартість реалізації	26297	21354	31407	5110	119,4
Валовий прибуток/збиток	-8056	-7276	1041	9097	-12,9
Чистий прибуток /збиток	-14562	-15314	-10569	3993	72,6
Рентабельність/збитковість, %	-55,4	-71,7	-33,7	X	X
Рентабельність/збитковість реалізації, %	-79,8	-108,8	-32,6	X	X

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

У цьому контексті динаміка показників ТОВ «Трофімова» за 2022–2024 рр. відображає трансформаційні процеси в операційній та фінансовій діяльності підприємства. Так, чистий дохід від реалізації у 2023 р. зменшився порівняно з 2022 р., що свідчить про скорочення обсягів реалізації або вплив несприятливих кон'юнктурних чинників. Водночас у 2024 р. зафіксовано істотне зростання доходу (на 77,9 % відносно 2022 р.), що може бути наслідком розширення виробничих потужностей, активізації збутової діяльності або перегляду цінової політики.

Собівартість реалізації демонструє менш інтенсивну динаміку зростання (19,4 % у 2024 р. до 2022 р.), що вказує на відносне покращення витратної дисципліни. Випереджаюче зростання доходу порівняно із собівартістю є позитивним структурним зрушенням, яке формує основу для підвищення валової маржі.

У 2022–2023 рр. підприємство функціонувало в умовах валового збитку, що свідчить про перевищення виробничих витрат над доходами та низьку операційну ефективність. Однак у 2024 р. зафіксовано перехід до валового прибутку, що є якісно новим етапом розвитку. Цей перехід свідчить про:

- досягнення критичного рівня обсягу реалізації;
- покращення структури витрат;
- зростання ефективності використання ресурсного потенціалу.

Отже, відбулося відновлення операційної рентабельності основної діяльності, що є ключовою умовою довгострокової фінансової стабільності.

Незважаючи на позитивну трансформацію валового результату, підприємство протягом усього періоду залишається збитковим на рівні чистого фінансового результату. Проте розмір чистого збитку у 2024 р. скоротився на 27,4 % порівняно з 2022 р., що свідчить про часткову нейтралізацію негативного впливу позаопераційних витрат, фінансових витрат або податкового навантаження.

Наявність розриву між валовим і чистим результатом у 2024 р. дає підстави стверджувати про:

- значний обсяг адміністративних та збутових витрат;
- високе фінансове навантаження;
- можливі втрати від інших видів діяльності.

Таким чином, проблема фінансової результативності має не виробничий, а комплексний характер. Аналіз рівня рентабельності у 2022–2023 рр. характеризується критичною збитковістю (–79,8 % та –108,8 % відповідно), що свідчить про системну кризу фінансової моделі підприємства у зазначені роки. У 2024 р. показник покращився до –32,6 %, що означає суттєве зменшення масштабу фінансових втрат. Динаміка показника рентабельності відображає тенденцію до фінансової стабілізації та поступового відновлення економічної ефективності. Водночас досягнення точки беззбитковості потребує подальшої оптимізації витрат та нарощування обсягів реалізації.

Динаміка фінансової результативності ТОВ «Трофімова» за 2022–2024 рр. характеризується такими системними тенденціями:

1. Наявність кризового етапу у 2022–2023 рр., що проявився у глибокій збитковості.
2. У 2024 р. відбулося суттєве зростання чистого доходу (на 77,9 % до 2022 р.). Формування у 2024 р. передумов для операційного оздоровлення через зростання доходів та відновлення валової прибутковості.

3. Темпи зростання собівартості були нижчими за темпи зростання доходу, що позитивно вплинуло на валовий результат.
4. Підприємство перейшло від валового збитку до валового прибутку.
5. Чистий збиток скоротився на 3 993 тис. грн, однак залишається значним. Збереження чистої збитковості, що свідчить про необхідність комплексного перегляду структури витрат та фінансової політики.
6. Позитивна траєкторія змін, яка дозволяє ідентифікувати 2024 р. як рік початкової стабілізації.
7. Рівень збитковості має тенденцію до зниження, що створює передумови для досягнення беззбитковості за умови збереження позитивної динаміки доходів і контролю витрат.

Загалом динаміка фінансової результативності ТОВ «Трофімова» характеризується переходом від глибокої кризової фази у 2022–2023 рр. до стадії поступової стабілізації у 2024 р., що потребує подальшого вдосконалення системи управління витратами та підвищення операційної ефективності. Фінансова результативність підприємства перебуває на етапі переходу від кризової до стабілізаційної фази розвитку. Подальша ефективність функціонування ТОВ «Трофімова» залежатиме від здатності управлінської системи забезпечити синхронізацію зростання доходів із раціоналізацією витрат та мінімізацією фінансових ризиків.

Таблиця 2.8 – Динаміка оцінки рівня платоспроможності ТОВ «Трофімова»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. (+/-) до 2022 р.
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	2,1	0,9	0,7	-1,4
Коефіцієнт миттєвої (абсолютної) ліквідності	0,031	0,034	0,001	-0,03
Коефіцієнт незалежності (автономії)	0,57	-0,05	-0,42	X
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,78	3,50	1,31	0,53

Джерело: власна розробка автора за звітністю підприємства

Аналіз наведених цифрових матеріалів показує, що платоспроможність господарства є низькою та має досить стійкий негативний тренд, зокрема в

частині коефіцієнта загальної ліквідності (покриття). Цей показник віддзеркалює, скільки одиниць оборотних засобів припадає на одну одиницю поточних зобов'язань. При оптимальному варіанті значення цього показника зазвичай становить 1,5 – 2,5. Тоді як у 2024 р. цей показник становить всього 0,7 й щорічно зменшується.

Коефіцієнт миттєвої (абсолютної) ліквідності — це найбільш суворий коефіцієнт платоспроможності, бо відображає здатність підприємства негайно погасити поточні (короткострокові) зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних в господарстві активів. Значення цього показника є надзвичайно низьким – всього 0,001, засвідчуючи незначний обсяг в господарстві грошових коштів та їх еквівалентів. Посилує такий негативний стан загальний тренд на скорочення.

Коефіцієнт незалежності (автономії) звітного року має від'ємне значення, що може з'явитися тільки в особливих випадках. Це означає, що власний капітал від'ємний, тобто підприємство має дефіцит капіталу, борги перевищують активи. Тому досліджуване підприємство демонструє ознаки фінансової нестійкості, що сигналізує про критичну залежність від позикових коштів.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «ТРОФІМОВА»

3.1. Формування системи стратегічного фінансового планування

Важливість дослідження формування системи стратегічного фінансового планування як напрямку удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» спричинюється тим, що стратегічне фінансове планування є системоутворюючим елементом фінансового менеджменту підприємства та забезпечує узгодження довгострокових цілей розвитку з наявними та потенційними фінансовими ресурсами. На відміну від поточного бюджетування, воно орієнтоване на формування стійкої фінансової архітектури підприємства, здатної забезпечити його конкурентоспроможність у мінливому зовнішньому середовищі.

Для ТОВ «Трофімова», яке функціонує в аграрному секторі з високим рівнем сезонності, кліматичної залежності та цінової волатильності, стратегічне фінансове планування має ґрунтуватися на таких концептуальних положеннях:

- принцип системності та інтегрованості;
- принцип довгострокової фінансової стійкості;
- принцип адаптивності до ризиків макро- та мезосередовища;
- принцип збалансованості джерел фінансування;
- принцип економічної доцільності та ресурсної оптимізації.

Прикладне формування системи стратегічного фінансового планування в досліджуваному товаристві виступає як багаторівневий процес, що включає такі взаємопов'язані елементи: по-перше, визначення Дерева проблем (рис. 3.1) та розробку Дерева цілей (рис.3.2); по-друге, стратегічний фінансовий аналіз; по-третє, формування стратегічних фінансових цілей; по-четверте, розробку довгострокових фінансових планів; по-п'яте, бюджетну декомпозицію стратегічних орієнтирів; по-шосте, систему моніторингу та контролю.

Рис. 3.1 – Дерево проблем формування системи стратегічного фінансового планування ТОВ «Трофімова»
 Джерело: власна розробка автора

Рис. 3.2 – Дерево цілей формування системи стратегічного фінансового планування ТОВ «Трофімова»

Джерело: власна розробка автора

Формування стратегічних фінансових цілей передбачає, що цілі мають бути кількісно вимірюваними та орієнтованими на: зростання власного капіталу; підвищення рентабельності активів; оптимізацію співвідношення власних і позикових коштів; забезпечення позитивного чистого грошового потоку. Важливим також постає визначення конкретних шляхів досягнення поставлених цілей та їх змісту (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Формування стратегічних фінансових цілей ТОВ «Трофімова»

Стратегічна фінансова ціль	Зміст цілі	Ключові показники	Інструменти реалізації	Очікуваний економічний ефект
Забезпечення фінансової стійкості	Формування оптимальної структури капіталу та платоспроможності	Коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової стійкості; покриття зобов'язань	Оптимізація співвідношення власного і позикового капіталу;	Зниження фінансових ризиків та вартості капіталу
Підвищення рентабельності діяльності	Зростання ефективності використання фінансових ресурсів	Рентабельність активів); рентабельність власного капіталу (ROE); маржинальний прибуток	Контроль витрат; бюджетування; управління маржинальністю продукції	Зростання прибутковості та інвестиційної привабливості
Оптимізація структури активів	Підвищення оборотності та ефективності використання активів	Коефіцієнт оборотності оборотних активів; тривалість операційного циклу	Управління запасами; оптимізація дебіторської заборгованості	Прискорення обороту коштів та зростання ліквідності
Забезпечення ліквідності	Підтримання достатнього рівня грошових потоків	Поточна ліквідність; чистий грошовий потік	Планування руху грошових коштів; формування резервів	Підвищення платоспроможності та фінансової гнучкості
Інвестиційний розвиток	Формування інвестиційних ресурсів для модернізації виробництва	Обсяг капітальних інвестицій; період окупності; NPV	Реінвестування прибутку; залучення довгострокового фінансування	Технологічне оновлення та зростання конкурентоспроможності
Мінімізація фінансових ризиків	Зниження впливу ризиків на фінансові результати	Коефіцієнт фінансового левериджу; рівень страхового покриття	Диверсифікація джерел фінансування; страхування; хеджування	Підвищення стабільності фінансових результатів
Формування резервного капіталу	Створення фінансової «подушки безпеки»	Частка резервного фонду у власному капіталі	Щорічні відрахування від чистого прибутку	Підвищення адаптивності до кризових умов

Джерело: власна розробка автора

Формування стратегічних фінансових цілей підприємства наведені на базі використаних матеріалів, що оприлюднили Гужавіна І. В. [10], Іоргачова М., Ковалова О. та Кірсанова В. С. [63, с. 6-12], Калініченко С. та Суханова А. [21, с. 249-253], Шаповалова І. [58, с. 258-267], Медвід В. [30, с. 339-343], Поліщук Д. [38, с. 287-292], Криниця С. [25, с. 307-321], Kalyta Petro [64], Шостак І. В. та Плисенко Г. П. [59, с. 146-152], Поляков М. А. [39].

Наведена система стратегічних фінансових цілей має бути інтегрована до загальної стратегії розвитку підприємства, узгоджена з виробничими та маркетинговими цілями й забезпечена механізмами контролю та моніторингу результативності їх досягнення.

Розробка довгострокових фінансових планів включає: прогнозування доходів і витрат; прогноз руху грошових коштів; план інвестицій; план залучення фінансових ресурсів; дивідендну політику. При цьому варто зосередитися на можливостях диверсифікації виробничо-господарської діяльності підприємства з метою приведення її до існуючих вимог ринку. Етапи формування довгострокового фінансового плану» наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Етапи формування довгострокового фінансового плану

Етап	Зміст робіт	Інструментарій	Відповідальні особи
1. Аналітичний	Оцінка фінансового стану та ресурсного потенціалу	Горизонтальний, вертикальний аналіз	Фінансовий директор
2. Прогностичний	Розробка фінансових прогнозів	Економіко-математичне моделювання	Планово-економічний відділ
3. Проектний	Формування фінансової стратегії	Бюджетування, сценарний аналіз	Керівництво підприємства
4. Реалізаційний	Впровадження заходів	Фінансовий контролінг	Бухгалтерія, менеджмент
5. Контрольний	Моніторинг та коригування	КРІ-аналіз, аудит	Внутрішній аудит
Етап	Зміст робіт	Інструментарій	Відповідальні особи

Джерело: власна розробка автора

Довгострокове фінансове планування ТОВ «Трофімова» має базуватися на принципах системності, реалістичності прогнозів, узгодженості зі стратегією розвитку підприємства та забезпеченні фінансової рівноваги. Взаємозв'язок між стратегічними цілями, ресурсним забезпеченням і прогнозованими результатами створює підґрунтя для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства. Стратегічний фінансовий план ТОВ «Трофімова» з горизонтом на 3–5 років наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Стратегічний фінансовий план ТОВ «Трофімова»

Розділ плану	Зміст	Основні показники	Методи обґрунтування	Очікуваний результат
Стратегічні фінансові цілі	Забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, зростання рентабельності	ROA, ROE, коеф. автономії, чистий прибуток	SWOT-аналіз, фінансовий аналіз, стратегічне моделювання	Підвищення вартості підприємства
Прогноз доходів	Прогноз обсягів реалізації та виручки	Темп зростання доходу, частка ринку	Трендовий аналіз, екстраполяція, сценарне прогнозування	Стабільна динаміка доходів
План витрат	Оптимізація виробничих і адміністративних витрат	Собівартість, операційні витрати,	Нормативний метод, калькулювання	Зниження витрат
Інвестиційний план	Модернізація техніки, впровадження інновацій	NPV, IRR, строк окупності	Дисконтовані грошові потоки	Оновлення виробничого потенціалу
План формування фінансових ресурсів	Власний капітал, кредити, державна підтримка	Структура капіталу	Оптимізаційні моделі	Оптимальна структура фінансування
План руху грошових коштів	Забезпечення ліквідності	Грошовий потік, коеф. покриття	Бюджетування грошових потоків	Платоспроможність у довгостроковій перспективі
Податкове планування	Раціоналізація податкового навантаження	Податкове навантаження, ефективна ставка	Податкове прогнозування	Мінімізація ризиків санкцій
Система фінансового контролю	Моніторинг виконання планів	Відхилення фактичних показників	Контролінг, бюджетний контроль	Своєчасне коригування стратегії

Джерело: власна розробка автора

Бюджетна декомпозиція стратегічних орієнтирів ґрунтується на тому, що проводиться трансформація стратегічних показників у систему середньо- та короткострокових бюджетів, завдяки чому забезпечується наступність

управлінських рішень. Бюджетна декомпозиція стратегічних орієнтирів ТОВ «Трофімова» повинна формуватися на засадах програмно-цільового підходу та передбачає узгодження стратегічних цілей із системою бюджетів та забезпечення фінансової збалансованості розвитку підприємства (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Бюджетна декомпозиція стратегічних орієнтирів ТОВ «Трофімова»

Стратегічний орієнтир	Тактичні цілі	Функціональні заходи	Ключові бюджетні показники	Очікуваний фінансовий ефект
Зростання обсягів реалізації продукції	Розширення ринків збуту; підвищення конкурентоспроможності	Маркетингові кампанії; укладання довгострокових контрактів; оновлення асортименту	Дохід від реалізації; частка ринку; рентабельність продажу	Збільшення виручки та валового прибутку
Підвищення ефективності використання ресурсів	Оптимізація витрат; зростання продуктивності праці	Впровадження ресурсозберігаючих технологій; контроль витрат; нормування ресурсів	Собівартість одиниці продукції; коефіцієнт оборотності; рівень операційних витрат	Зниження собівартості та підвищення операційного прибутку
Забезпечення фінансової стійкості	Оптимізація структури капіталу; зменшення фінансових ризиків	Рефінансування зобов'язань; формування резервів; диверсифікація джерел фінансування	Коефіцієнт автономії; ліквідність; грошовий потік	Підвищення платоспроможності та зниження фінансових ризиків
Модернізація матеріально-технічної бази	Оновлення основних засобів; підвищення технологічного рівня	Придбання обладнання; впровадження цифрових систем обліку	Обсяг інвестицій; строк окупності; показник NPV	Підвищення продуктивності та довгострокове зростання прибутку
Розвиток кадрового потенціалу	Підвищення кваліфікації персоналу; стимулювання праці	Проведення навчань; удосконалення системи мотивації	Фонд оплати праці; продуктивність праці;	Зростання ефективності праці та зниження непрямих витрат

Джерело: власна розробка автора

Бюджетна декомпозиція стратегічних орієнтирів ТОВ «Трофімова» покликана реалізувати:

- принцип стратегічної узгодженості – кожен бюджет формується як фінансове відображення конкретної стратегічної цілі;

- принцип ієрархічності – стратегічні орієнтири трансформуються у тактичні завдання та операційні бюджети;
- принцип ресурсної збалансованості – обсяг фінансових ресурсів корелює з пріоритетністю стратегічних напрямів;
- принцип контрольованості – для кожного напрямку визначаються кількісні індикатори, що дозволяють здійснювати бюджетний контроль і коригування.

Таким чином, бюджетна декомпозиція стратегічних орієнтирів ТОВ «Трофімова» забезпечує трансформацію довгострокових цілей у систему взаємопов'язаних бюджетів, що формують фінансову основу реалізації стратегії підприємства та підвищують результативність управління його фінансовими ресурсами. Тим самим закладаються економічні підвалини для посилення управлінської спадковості та зберігання апаратом управління позитивних напрацювань.

Система моніторингу та контролю передбачає регулярний аналіз відхилень фактичних показників від стратегічних орієнтирів і коригування фінансової політики. Завдяки цій процедурі через наявність непередбачуваних змін оточуючого середовища, досліджуваним підприємством зберігається сталий фінансовий курс та цілісний господарський комплекс.

Формування повноцінної системи стратегічного фінансового планування для ТОВ «Трофімова» дозволяє реалізувати такі ключові напрями удосконалення з:

1. Оптимізації структури капіталу завдяки визначення цільового співвідношення власного та позикового капіталу з урахуванням вартості фінансування та рівня фінансового ризику.

2. Підвищення ефективності інвестиційної діяльності через запровадження критеріїв оцінки інвестиційних проєктів (NPV, IRR, період окупності), що забезпечує раціональне використання фінансових ресурсів.

3. Управління ліквідністю та грошовими потоками на основі формування прогнозних моделей з урахуванням сезонності аграрного виробництва.

4. Зниження фінансових ризиків ґрунтується на стратегічному плануванні, що дозволяє моделювати сценарії (оптимістичний, песимістичний, базовий), а також сформувати резервні фонди.

5. Забезпечення фінансової стійкості в довгостроковій перспективі відбувається за рахунок орієнтації на накопичення власного капіталу як основи фінансової автономії підприємства.

Методичні положення та етапи формування системи стратегічного фінансового планування наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Етапи та зміст формування системи стратегічного фінансового планування

Етап	Зміст	Очікуваний результат
1. Діагностика фінансового стану	Комплексний аналіз показників	Виявлення проблем та резервів
2. Формування стратегічних фінансових цілей	Визначення цільових індикаторів	Чіткі довгострокові орієнтири
3. Прогнозування	Моделювання фінансових потоків	Обґрунтовані фінансові прогнози
4. Планування ресурсного забезпечення	Визначення джерел фінансування	Оптимальна структура капіталу
5. Контроль та коригування	Аналіз відхилень	Підвищення керованості фінансів

Джерело: власна розробка автора

Очікуваний синергетичний ефект для ТОВ «Трофімова» від впровадження системи стратегічного фінансового планування забезпечує:

- підвищення прозорості управління фінансовими ресурсами;
- зростання фінансової дисципліни;
- зміцнення інвестиційної привабливості;
- стабілізацію грошових потоків;
- посилення фінансової безпеки підприємства;
- удосконалення управління виробничо-господарською діяльністю в цілому.

Таким чином, управління фінансовими ресурсами віддзеркалює цілеспрямований процес планування, розподілу, контролю та ефективного використання фінансових коштів підприємства з метою забезпечення його фінансової стійкості, ліквідності й зростання доданої вартості. Першочерговий крок передбачає формування системи стратегічного фінансового планування та виступає не лише інструментом удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова», а й стратегічною передумовою його довгострокового розвитку, фінансової самодостатності та підвищення конкурентоспроможності в аграрному секторі.

Наступним етапом формування системи стратегічного фінансового планування в ТОВ «Трофімова» постає запровадження інформаційної фінансової системи. Адже використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати облік, бюджетування, аналіз і контроль, що підвищує операційну ефективність фінансового менеджменту.

Запровадження інформаційної фінансової системи передбачає як впровадження модулів для обліку фінансових операцій, бюджетного планування та звітності, так і забезпечення регулярної звітності у реальному часі для управлінських рішень. Завдяки цьому очікується скорочення помилок обліку та оперативний доступ до фінансових даних. Виграш управління полягає в прийнятті рішень на основі достовірної інформації та їх своєчасності.

Формування системи стратегічного фінансового планування передбачає покращення системи управління фінансовими ризиками. Бо їх ідентифікація і кількісна оцінка дозволяє знизити потенційні втрати. Для цього менеджмент у ТОВ «Трофімова» необхідно як визначити основні види ризиків (кредитний, операційний, ринковий, валютний), так і розробити механізми їх хеджування через страхування, форвардні угоди, резерви. Як наслідок очікується зменшення волатильності фінансових результатів та досягнення їх стабільності.

Узагальнюючий висновок полягає в тому, що удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова» повинно ґрунтуватися на системному поєднанні стратегічного планування, оптимізації оборотних коштів, посиленні

фінансового контролю, оптимальної структури капіталу та впровадженні сучасних інформаційних систем з управління фінансами. Такий підхід сприятиме підвищенню фінансової стабільності, ефективності використання ресурсів та конкурентоспроможності підприємства.

3.2. Управління інвестиційними проєктами як чинник ефективного використання фінансових ресурсів

У сучасних умовах господарювання ефективність функціонування підприємства значною мірою визначається якістю управління інвестиційними процесами. Обмеженість фінансових ресурсів, зростання вартості капіталу, підвищений рівень економічної невизначеності та конкуренції зумовлюють необхідність раціонального вибору напрямів інвестування та забезпечення максимальної віддачі від вкладених коштів. Саме тому управління інвестиційними проєктами розглядається як один із ключових чинників забезпечення фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства.

Інвестиційний проєкт є комплексом взаємопов'язаних заходів, спрямованих на створення або модернізацію виробничих потужностей з метою отримання економічного ефекту в майбутньому. Водночас ефективність реалізації проєкту залежить не лише від його економічної доцільності, а й від рівня організаційного, фінансового та ризик-менеджменту. Управління інвестиційними проєктами передбачає системну координацію процесів планування, фінансування, реалізації, моніторингу та контролю результатів з урахуванням фактору часу, вартості капіталу та рівня ризику [51].

Раціональне управління інвестиційною діяльністю забезпечує оптимізацію структури капіталовкладень, мінімізацію витрат, контроль за дотриманням бюджетних параметрів і своєчасність реалізації запланованих заходів. Важливим аспектом є використання сучасних фінансово-аналітичних інструментів, зокрема методів дисконтованого грошового потоку, аналізу чутливості та сценарного

прогнозування, що дозволяє обґрунтовано оцінити альтернативні варіанти інвестування та обрати найбільш ефективний із них.

Розвиток інтенсивного овочівництва на базі ТОВ «Трофімова» є економічно та стратегічно обґрунтованим напрямом диверсифікації діяльності підприємства. Господарство розташоване в приміській зоні міст Чорноморськ та Одеса, що формує суттєві логістичні, ринкові та інфраструктурні переваги. Близькість до великих урбанізованих центрів забезпечує стабільний платоспроможний попит на свіжу та перероблену овочеву продукцію, а також скорочує витрати на транспортування та зберігання, що безпосередньо впливає на рівень операційної маржі.

Загальноекономічна доцільність розвитку овочівництва підтверджується статистичними даними. За інформацією Державної служби статистики України, валова продукція овочевих культур у розрахунку на 1 га перевищує відповідні показники зернових культур у декілька разів [11]. Так, за останні роки середня вартість валової продукції овочів відкритого ґрунту суттєво перевищувала аналогічні показники по пшениці та ячменю, що свідчить про більш високу інтенсивність використання земельних ресурсів. Для зернових культур середній рівень валової продукції становить 35-60 тис. грн/га, тоді як для овочів відкритого ґрунту – 150-300 тис. грн/га [11]. Отже, коефіцієнт інтенсивності використання земельних ресурсів збільшується у 3-5 разів. В умовах обмеженого доступу до фінансових ресурсів підвищення доходності з одиниці площі стає ключовим фактором зростання ефективності аграрного підприємства.

Водночас, відповідно до аналітичних матеріалів Міністерство аграрної політики та продовольства України, південні регіони України мають найбільш сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування овочевих культур за умови застосування зрошення [32]. У впровадженні сучасних систем крапельного зрошення рентабельність овочів відкритого ґрунту може перевищувати 30-40%, що значно вище середньогалузевої рентабельності зернового виробництва. Таким чином, інвестиції у зрошення трансформують

традиційне землеробство у високопродуктивне інтенсивне виробництво з прогнозованими фінансовими результатами.

Таблиця 3.6 – Порівняльний аналіз результативності виробництва зернових та овочів відкритого ґрунту

№	Показник	Зернові культури	Овочі відкритого ґрунту
1	Валова продукція з 1 га	35-60 тис. грн	150-300 тис. грн
2	Рентабельність	10-20%	30-50%
3	Залежність від експорту	Висока	Низька
4	Чутливість до логістики	Висока	Висока
5	Додана вартість	Низька	Висока

Джерело: сформовано на основі [11;32].

Слід зазначити, що Одеська область історично належить до зон ризикованого землеробства через періодичні посухи та нерівномірність опадів. За даними профільних агрометеорологічних досліджень та аналітики Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, саме впровадження водозберігаючих технологій (зокрема крапельного зрошення) є ключовим фактором стабілізації врожайності та мінімізації кліматичних ризиків у південних регіонах. Отже, реалізація інвестиційного проєкту не лише підвищує прибутковість, а й знижує виробничу невизначеність.

Окремим стратегічним чинником доцільності є наявність поруч переробного підприємства (консервного заводу) відомої торгової марки «З бабусиної грядки». Формування коопераційних зв'язків у межах локального агропромислового кластера відповідає сучасним підходам до розвитку регіональної економіки. Контрактна модель співпраці забезпечує:

- гарантований канал збуту продукції;
- зменшення маркетингових витрат;

- зниження ризику нереалізованих залишків;
- можливість отримання авансового фінансування або матеріально-технічної підтримки;
- стабілізацію грошових потоків підприємства.

Згідно з міжнародною практикою, описаною експертами Світовий банк, вертикальна інтеграція або контрактне виробництво в аграрному секторі дозволяє зменшити транзакційні витрати та підвищити інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств [50]. Для ТОВ «Трофімова» це означає перехід від залежності від волатильного зернового ринку до більш передбачуваної моделі реалізації продукції.

Додатковим фактором доцільності є диверсифікація виробничої структури підприємства. Наявність 600 га сільськогосподарських угідь дозволяє виділити 70 га під інтенсивні овочеві культури без суттєвого порушення традиційної сівозміни. Така диверсифікація зменшує фінансові ризики, пов'язані з коливанням світових цін на зерно, зміною експортної кон'юнктури та логістичними обмеженнями.

З економічної точки зору, розвиток овочівництва формує вищу додану вартість на одиницю площі та стимулює створення додаткових робочих місць у регіоні. В умовах післявоєнного відновлення економіки України підтримка галузей із високою часткою доданої вартості є одним із пріоритетів державної аграрної політики. Це також узгоджується з концепцією сталого розвитку аграрного сектору, яка передбачає раціональне використання земельних ресурсів, впровадження ресурсозберігаючих технологій та інтеграцію виробництва з переробкою [40].

Таким чином, сукупність виробничих, економічних, логістичних та інституційних чинників свідчить про високу доцільність реалізації інвестиційного проєкту розвитку овочівництва в ТОВ «Трофімова». Поєднання природно-кліматичних переваг регіону, впровадження систем крапельного зрошення, близькість до переробного підприємства та орієнтація на контрактну модель збуту формують передумови для підвищення рентабельності

виробництва, зміцнення фінансової стійкості підприємства та зростання його конкурентоспроможності на регіональному ринку.

Концепція інвестиційного проєкту полягає у формуванні на базі ТОВ «Трофімова» високоефективного овочевого виробничого підрозділу інтенсивного типу на площі 70 га із застосуванням сучасних технологій крапельного зрошення та контрактної моделі реалізації продукції переробному підприємству.

Проєкт передбачає структурну диверсифікацію виробництва шляхом часткового переорієнтування земельного банку з низькомаржинальних зернових культур на високомаржинальні овочеві культури відкритого ґрунту.

Стратегічна спрямованість проєкту полягає у:

- підвищенні ефективності використання земельних ресурсів;
- зростанні валової доданої вартості підприємства;
- зміцненні фінансової стійкості;
- формуванні стабільних грошових потоків.

Метою інвестиційного проєкту є підвищення прибутковості та фінансової стійкості ТОВ «Трофімова» шляхом впровадження інтенсивного овочевого виробництва на площі 70 га із застосуванням систем крапельного зрошення та контрактної моделі реалізації продукції.

Досягнення мети передбачає забезпечення:

- зростання чистого прибутку підприємства;
- підвищення рентабельності виробництва;
- диверсифікації структури доходів;
- зменшення ризиків, пов'язаних із волатильністю зернового ринку.

Реалізація визначеної мети інвестиційного проєкту передбачає комплексне вирішення взаємопов'язаних технологічних, виробничих, економічних та організаційних завдань (рис.3.3).

Насамперед необхідним є впровадження сучасних систем крапельного зрошення, що забезпечить стабільність водозабезпечення рослин, підвищення

врожайності та зниження впливу кліматичних ризиків, характерних для південного регіону України.

Рисунок 3.3 – Основні завдання інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні
Джерело: розроблено автором

Одночасно передбачається придбання спеціалізованої сільськогосподарської техніки для посіву, догляду та збирання овочевих культур, що дозволить оптимізувати виробничі процеси та скоротити витрати

праці. Важливим напрямом є також удосконалення структури посівних площ шляхом науково обґрунтованого підбору культур з урахуванням агрокліматичних умов, ринкової кон'юнктури та вимог переробного підприємства.

У виробничому аспекті ключовим завданням є забезпечення стабільного рівня врожайності та якості продукції через застосування сучасних агротехнологій, включаючи використання високопродуктивних гібридів, систем живлення та захисту рослин. Особлива увага приділяється мінімізації виробничих ризиків шляхом впровадження технологічних стандартів, моніторингу стану посівів і раціонального управління ресурсами. Такий підхід дозволить сформулювати передбачуваний обсяг валової продукції та забезпечити плановий рівень доходів.

Економічна складова проєкту передбачає формування позитивного чистого грошового потоку, що забезпечить повернення інвестованого капіталу та фінансову стабільність підприємства у середньостроковій перспективі. Важливим орієнтиром є досягнення рівня рентабельності виробництва не нижче 35-40 %, що відповідає середнім показникам ефективного овочівництва в південних регіонах України. Крім того, проєкт повинен забезпечити позитивне значення чистої приведеної вартості (NPV) та внутрішньої норми дохідності (IRR), яка перевищує ставку дисконту, що свідчатиме про його інвестиційну привабливість та економічну доцільність.

Організаційний аспект реалізації проєкту передбачає укладення довгострокового договору з переробним підприємством з метою гарантування стабільного збуту продукції та зниження комерційних ризиків. Важливим елементом є формування системи управління витратами, що включає бюджетування, контроль використання матеріальних ресурсів та оптимізацію виробничих процесів. Окрему увагу необхідно приділити вдосконаленню логістики, що передбачає раціональну організацію транспортування та мінімізацію втрат продукції на етапах збирання і реалізації.

Таким чином, комплексне виконання зазначених завдань створює необхідні передумови для досягнення стратегічної мети інвестиційного проєкту та забезпечує його економічну результативність і стійкість у довгостроковій перспективі.

Проєкт має виробничо-інноваційний характер і спрямований на підвищення економічної віддачі з одиниці земельної площі, формування стабільних грошових потоків та зміцнення конкурентних позицій підприємства на регіональному ринку. Виробнича модель проєкту базується на інтенсивній технології вирощування з орієнтацією на максимізацію валової продукції з 1 га (табл.3.7).

Таблиця 3.7 – Виробнича програма проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні

№	Види культур	Площі, га	Урожайність, т/ га	Валовий збір, т
1	Томати	35	85	2975
2	Перець салатний	15	46	690
3	Кабачки	10	55	550
4	Кукурудза цукрова	10	20	200

Джерело: розраховано автором

Відповідно до агрокліматичних умов південного регіону та потреб переробного підприємства передбачається обрана структура посівів культур, яка є економічно та технологічно обґрунтованою. Томат для переробки займає найбільшу частку (50 % площі проєкту), що пояснюється високим попитом з боку консервних підприємств та стабільною контрактною ціною. Перець солодкий характеризується підвищеною маржинальністю, хоча потребує більшої трудомісткості та технологічної дисципліни. Кабачок та цукрова кукурудза забезпечують диверсифікацію виробництва, рівномірне використання техніки та розподіл виробничого навантаження протягом сезону. Запропонована структура

посівів відповідає принципам раціональної сівозміни, сприяє підтриманню родючості ґрунтів та зниженню фітосанітарного навантаження. Крім того, вона дозволяє оптимізувати календар збирання врожаю, що зменшує пікове навантаження на трудові та технічні ресурси.

Плановий рівень врожайності визначався з урахуванням потенційних властивостей сорту. При цьому слід зазначити, що середня врожайність, наприклад, томатів в Україні ще досить низька і не перевищує 16 т/га, тоді як потенціал сучасних промислових гібридів у відкритому ґрунті - 120-150 т/га [43]. Дослідження Вдовенко С. А., Паламарчук І. І. щодо особливостей технології вирощування кабачків в умовах відкритого ґрунту [5] засвідчують реалістичність отримання їх врожаю на рівні 55 тон з га. За даними спеціалізованих сайтів середня вихід очищених та обрізаних качанів, що можуть відправлятися на переробку складає в середньому 15-20 т / га гарною вважається урожайність 40-50 т / га[54].

Такий рівень продуктивності забезпечує значне зростання валового доходу підприємства у розрахунку на одиницю площі порівняно з традиційними зерновими культурами. З економічної точки зору, реалізація проекту сприятиме: підвищенню коефіцієнта інтенсивності використання землі; зростанню валової доданої вартості; формуванню стабільного операційного прибутку; зміцненню ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

Ключовим елементом інвестиційного проекту є впровадження системи крапельного зрошення на всій площі 70 га. В умовах південного регіону України, який характеризується нерівномірністю опадів та високим ризиком літніх посух, зрошення виступає не лише фактором підвищення врожайності, але й інструментом стабілізації виробництва. Застосування крапельного зрошення забезпечує:

- раціональне використання водних ресурсів;
- зменшення втрат вологи через випаровування;
- можливість фертигації (внесення добрив разом із поливною водою);
- підвищення коефіцієнта використання поживних речовин;

- зростання врожайності на 20–30 % порівняно з богарними умовами.

Технологічна модернізація також передбачає придбання спеціалізованої овочевої техніки, зокрема саджалок, міжрядних культиваторів, обприскувачів та обладнання для механізованого збирання томатів і кукурудзи. Це дозволить зменшити трудомісткість виробництва, підвищити продуктивність праці та знизити собівартість продукції.

3.3. Економічне обґрунтування інвестиційного проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні

Економічне обґрунтування інвестиційного проєкту є ключовим етапом прийняття управлінських рішень щодо доцільності вкладення капіталу в модернізацію та розвиток виробничої діяльності підприємства. В умовах підвищеної волатильності аграрних ринків, кліматичних ризиків та обмеженого доступу до фінансових ресурсів особливої актуальності набуває оцінка ефективності інвестицій на основі сучасних методів фінансового аналізу з урахуванням фактору часу та вартості капіталу.

Реалізація проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні передбачає здійснення значних початкових капіталовкладень у систему зрошення, спеціалізовану техніку та формування оборотного капіталу. Водночас інтенсивна технологія виробництва забезпечує суттєве зростання врожайності, підвищення валового доходу з одиниці площі та формування стабільного грошового потоку. За таких умов обґрунтування інвестиційної привабливості проєкту потребує комплексного аналізу його фінансових результатів у середньостроковій перспективі.

Формування структури інвестиційних витрат є важливим етапом економічного обґрунтування проєкту, оскільки дозволяє визначити напрями вкладення капіталу, оцінити рівень капіталомісткості виробництва та проаналізувати співвідношення між технологічними, інфраструктурними та оборотними компонентами інвестицій. Раціональна структура капіталовкладень

забезпечує не лише запуск виробничого процесу, а й створює передумови для стабільного функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

У межах інвестиційного проекту розвитку овочівництва відкритого ґрунту на крапельному зрошенні передбачено здійснення капітальних вкладень у технологічну інфраструктуру, виробниче обладнання та формування оборотного капіталу. Загальний обсяг інвестицій становить 23 050 000 грн. (табл.3.8).

Таблиця 3.8 – Загальна сума та структура інвестиційних витрат

Стаття	Сума, грн.	Питома вага, %
Крапельне зрошення	8 400 000	36,4
Насосна станція	2 500 000	10,8
Система фертигації	800 000	3,5
Овочева техніка	6 750 000	29,3
Мобільна доробка	1 200 000	5,2
Оборотний капітал	3 400 000	14,8
РАЗОМ	23 050 000	100,0

Джерело: розраховано автором

Аналіз структури інвестиційних витрат свідчить про домінування витрат на створення системи зрошення та придбання спеціалізованої техніки, що відповідає інтенсивній технологічній моделі виробництва.

Найбільшу частку у структурі інвестицій займає крапельне зрошення – 8,4 млн грн, або 36,4 % загального обсягу вкладень. Такий рівень витрат є економічно виправданим, оскільки саме зрошення забезпечує стабільність врожайності, зменшує ризик втрат від посухи та підвищує коефіцієнт використання земельних ресурсів. Витрати на насосну станцію та систему фертигації (разом 3,3 млн грн) формують інженерну основу функціонування зрошувальної системи та становлять 14,3 % загального обсягу інвестицій.

Другим за величиною напрямом вкладень є придбання овочевої техніки – 6,75 млн грн, що становить 29,3 % від загального обсягу капіталовкладень. Це свідчить про високий рівень механізації виробничого процесу та орієнтацію підприємства на зниження трудомісткості виробництва, підвищення продуктивності праці та оптимізацію собівартості продукції.

Мобільна система післязбиральної доробки продукції (1,2 млн грн, або 5,2 %) забезпечує підвищення товарності продукції та відповідність вимогам переробних підприємств. Наявність такого обладнання мінімізує втрати продукції, підвищує її якісні характеристики та сприяє формуванню доданої вартості.

Оборотний капітал у розмірі 3,4 млн грн (14,8 %) необхідний для забезпечення безперервності виробничого процесу на початковому етапі реалізації проекту. Він покриває витрати на насіння, добрива, засоби захисту рослин, оплату праці та інші поточні витрати до моменту отримання виручки від реалізації продукції.

Загалом структура інвестицій характеризується раціональним співвідношенням між технологічними та виробничими компонентами. Понад 80 % вкладень спрямовано безпосередньо на формування виробничого потенціалу (зрошення, техніка, фертигація), що свідчить про орієнтацію проекту на підвищення продуктивності та ефективності використання ресурсів. Наявність достатнього оборотного капіталу забезпечує фінансову стабільність на початковому етапі реалізації.

Таким чином, сформована структура інвестиційних витрат є економічно обґрунтованою, відповідає інтенсивній моделі виробництва та створює необхідні передумови для досягнення запланованих фінансових результатів і швидкої окупності проекту.

У межах даного підрозділу здійснюється оцінка економічної ефективності інвестиційного проекту на п'ятирічному горизонті планування із застосуванням методів дисконтованого грошового потоку. Основними критеріями оцінки виступають чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма дохідності (IRR),

індекс прибутковості (PI) та дисконтований термін окупності. Використання зазначених показників дозволяє врахувати альтернативну вартість капіталу, рівень інвестиційного ризику та динаміку формування грошових надходжень.

Особливістю економічного обґрунтування даного проєкту є врахування специфіки овочевого виробництва в умовах зрошення, а саме сезонності надходжень, підвищеної частки змінних витрат та залежності фінансових результатів від рівня врожайності і контрактної ціни реалізації. У зв'язку з цим розрахунки проводяться з урахуванням прогнозних обсягів виробництва, структури витрат, податкового навантаження та ставки дисконту, що відображає середньозважену вартість капіталу підприємства.

Формування прогнозної виручки є базовим етапом економічного обґрунтування інвестиційного проєкту, оскільки саме обсяг доходу визначає потенціал формування грошових потоків, рівень прибутковості та швидкість окупності вкладених коштів. У межах даного дослідження розрахунок річної виручки здійснено на основі виробничої програми підприємства, яка передбачає вирощування овочевих культур відкритого ґрунту на площі 70 га із застосуванням крапельного зрошення. Методика розрахунку базується на визначенні валового збору продукції та прогнозної контрактної ціни її реалізації.

Прогнозні ціни прийнято з урахуванням середніх контрактних умов переробних підприємств Південного регіону України та тенденцій внутрішнього аграрного ринку. Розрахунок річної виручки наведено в таблиці 3.9.

Згідно з наведеними розрахунками, прогнозний обсяг річної виручки від реалізації овочевої продукції становить 22 340 000 грн. Найбільшу частку у структурі доходу формують томати – 12 495 000 грн, що становить 56 % загального обсягу виручки. Така структура є економічно обґрунтованою, оскільки саме томати займають найбільшу площу посіву (35 га) та мають високий валовий збір (2 975 т).

Другу позицію за обсягом доходу посідає перець солодкий – 5 520 000 грн, або 25 % загальної виручки. Незважаючи на меншу площу посіву (15 га), дана

культура характеризується вищою контрактною ціною, що забезпечує підвищену маржинальність виробництва.

Таблиця 3.9 – Прогнозні показники доходу від реалізації продукції

№	Види продукції	Валовий збір, т	Ціна, грн/т	Дохід від реалізації, грн
1	Томати	2 975	4 200	12 495 000
2	Перець солодкий	690	8 000	5 520 000
3	Кабачки	550	5 500	3 025 000
4	Кукурудза цукрова	200	6 500	1 300 000
	Разом	4 415	–	22 340 000

Джерело: розраховано автором

Кабачки формують 3 025 000 грн (14 % виручки), виконуючи функцію диверсифікації виробництва та рівномірного розподілу виробничого навантаження. Найменшу частку доходу забезпечує кукурудза цукрова – 1 300 000 грн (5 %), проте її включення до структури посівів сприяє оптимізації сівозміни та розширенню асортименту продукції.

Аналіз структури виручки свідчить про домінування томатного напрямку, що забезпечує базовий грошовий потік проекту. Водночас наявність декількох культур зменшує ризик повної залежності від коливань ціни на один вид продукції, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства.

З економічної точки зору, середня виручка з 1 га становить 319143 грн/га.

Отриманий показник суттєво перевищує аналогічний рівень для традиційних зернових культур, що підтверджує доцільність переорієнтації частини земельного банку на інтенсивне овочівництво.

Формування достовірного прогнозу операційних витрат є необхідною передумовою об'єктивної оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту. В умовах інтенсивного овочівництва структура витрат істотно відрізняється від традиційного зернового виробництва, що зумовлено

підвищеною трудомісткістю, більшою потребою в матеріально-технічних ресурсах та застосуванням систем крапельного зрошення. Саме тому розрахунок операційних витрат здійснюється з урахуванням специфіки технології вирощування кожної культури, рівня ресурсного забезпечення та прогнозних цін на виробничі фактори.

Операційні витрати включають змінні виробничі витрати (насіння, добрива, засоби захисту рослин, паливо, оплата праці, амортизація обладнання, витрати на зрошення) та умовно-постійні витрати (адміністративні витрати, енергоносії, технічне обслуговування обладнання). Такий підхід дозволяє оцінити реальну собівартість виробництва та визначити маржинальний потенціал проєкту (табл 3.10).

Таблиця 3.10 – Річні операційні витрати за проєктом, грн.

№	Види продукції	Витрати/га	Разом
1	Томати	140 000	4 900 000
2	Перець солодкий	150 000	2 250 000
3	Кабачки	110 000	1 100 000
4	Кукурудза цукрова	90 000	900 000
Разом виробничі витрати		4 415	9 150 000
Адміністративні та інші витрати		X	1 850 000
Загальні операційні витрати		X	11 000 000

Джерело: розраховано автором

Загальний обсяг операційних витрат становить 11 000 000 грн, з яких 9 150 000 грн припадає на безпосередні виробничі витрати (83 %), а 1 850 000 грн – на адміністративні та обслуговуючі витрати (17 %). Така структура є типовою для інтенсивного овочевого виробництва, де основна частина витрат формується за рахунок матеріально-технічних ресурсів та технологічного забезпечення.

Найбільший обсяг витрат припадає на томати – 4 900 000 грн (53 % виробничих витрат). Це зумовлено найбільшою площею посіву (35 га) та високими вимогами культури до агротехніки, систем живлення та захисту рослин. Водночас саме томат формує основну частину доходу, що забезпечує економічну збалансованість структури витрат.

Перець характеризується найвищими витратами на 1 га (150 000 грн), що пояснюється більшою трудомісткістю вирощування та підвищеними вимогами до системи захисту рослин. Однак вища контрактна ціна компенсує підвищену собівартість, забезпечуючи достатній рівень маржинального доходу.

Кабачки та кукурудза цукрова мають нижчий рівень витрат на 1 га (110 000 та 90 000 грн відповідно), що пов'язано з меншою технологічною складністю їх вирощування. Включення цих культур до структури посівів сприяє оптимізації загального рівня витрат та диверсифікації виробництва.

Валовий річний операційний прибуток складатиме:

$$22\,340\,000 - 11\,000\,000 = 11\,340\,000 \text{ (грн).}$$

Враховуючі можливі інші витрати чистий операційний прибуток складатиме: $11\,340\,000 * 0,82 = 9\,300\,000$ (грн)

Оцінка ефективності інвестиційного проєкту на основі дисконтованих грошових потоків є одним із найбільш обґрунтованих методичних підходів у фінансовому менеджменті (табл.3.11). Використання методів дисконтованого аналізу дозволяє врахувати фактор часу, альтернативну вартість капіталу та рівень інвестиційного ризику. У даному дослідженні економічна доцільність проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні оцінюється на п'ятирічному горизонті планування із застосуванням ставки дисконту на рівні 18 %. Обрана ставка дисконту відображає середньозважену вартість капіталу в аграрному секторі України з урахуванням інфляційних очікувань, галузевих ризиків та вартості залучених фінансових ресурсів. Таким чином, 18 % виступає мінімально допустимим рівнем дохідності, за якого інвестування в проєкт є економічно обґрунтованим.

Таблиця 3.11 – Дисконтований грошовий потік за проектом, млн.грн.

Рік	CF	Дисконт-фактор	PV
0	-23,05	1	-23,05
1	9,30	0,847	7,88
2	9,30	0,718	6,67
3	9,30	0,609	5,66
4	9,30	0,516	4,80
5	9,30	0,437	4,06

Джерело: розраховано автором

Методологічною основою розрахунку є визначення чистої приведеної вартості (NPV), внутрішньої норми дохідності (IRR), індексу прибутковості (PI) та дисконтованого терміну окупності. Розрахунок здійснюється за формулою:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - I_0$$

де:

CF_t – чистий грошовий потік у році t;

r – ставка дисконту (18 %);

I₀ – початкові інвестиції;

n – період реалізації проекту (5 років).

Результати розрахунків свідчать, що за початкових інвестицій у розмірі 23,05 млн грн та прогнозованому щорічному чистому грошовому потоці на рівні близько 9,3–9,6 млн грн сума дисконтованих надходжень за 5 років перевищує обсяг первинних вкладень (табл.3.12).

Отримане позитивне значення чистої приведеної вартості (NPV > 0) свідчить про створення додаткової вартості для підприємства та економічну доцільність реалізації проекту. Позитивний NPV означає, що проект генерує

дохідність, вищу за альтернативну вартість капіталу, враховуючи 18-відсоткову норму дисконту.

Таблиця 3.12 – Показники економічної ефективності проєкту

Показник	Одиниці виміру	CF
Інвестиції	млн. грн	23,05
Річний CF	млн. грн	9,30
NPV	млн. грн	6,0
IRR	%	33,0
PI	коефіцієнт	3,45
Дисконтована окупність	роки	9,30

Джерело: розраховано автором

Внутрішня норма дохідності (IRR), що перевищує 30 %, істотно перевищує встановлену ставку дисконту. Це свідчить про високий рівень інвестиційної привабливості проєкту та його стійкість до можливих коливань ринкової кон'юнктури. Різниця між IRR та r формує запас фінансової міцності, який дозволяє проєкту залишатися ефективним навіть за часткового зниження цін або підвищення витрат.

Індекс прибутковості ($PI > 1$) підтверджує, що кожна вкладена гривня приносить більше однієї гривні приведенного доходу. Це свідчить про ефективне використання інвестиційних ресурсів.

Особливе значення має показник дисконтованого терміну окупності, який становить менше 3,5 року. З урахуванням високої капіталомісткості аграрних інвестицій та галузевих ризиків такий строк повернення вкладених коштів вважається економічно прийнятним та конкурентоспроможним. Досягнення окупності у зазначений період забезпечує швидке відновлення інвестиційного потенціалу підприємства та можливість подальшого розширення виробництва.

Таким чином, результати дисконтованого аналізу підтверджують фінансову стійкість та інвестиційну привабливість проєкту вирощування овочів відкритого ґрунту на крапельному зрошенні. Поєднання високої врожайності, стабільної контрактної ціни реалізації та інтенсивної технології виробництва забезпечує формування позитивного грошового потоку та створення додаткової економічної вартості для підприємства у середньостроковій перспективі.

Таким чином, економічне обґрунтування проєкту спрямоване на визначення його фінансової доцільності, оцінку здатності генерувати позитивний чистий грошовий потік та забезпечувати повернення інвестованих коштів у прийнятні строки. Отримані результати є підставою для формування управлінського рішення щодо реалізації інвестиційної ініціативи та визначення її ролі у стратегічному розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичних положень та існуючої практики управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання в ТОВ «Трофімова» в сучасних умовах дають змогу зробити такі висновки.

1. Встановлено, що фінансові ресурси виступають системоутворюючою категорією фінансової науки та ключовим інструментом забезпечення безперервності, стабільності й стратегічного розвитку підприємства. Їх економічна сутність полягає у здатності акумулювати, трансформувати та перерозподіляти грошові потоки з метою формування оптимального поєднання виробничих факторів і створення доданої вартості. Раціональне формування структури фінансових ресурсів, дотримання принципів достатності, самофінансування, оптимальної капіталізації, диверсифікації та ризик-орієнтованості забезпечують фінансову стійкість, платоспроможність і конкурентоспроможність підприємства. В умовах воєнних та повоєнних трансформацій фінансове забезпечення набуває антикризового та відновлювального характеру, що передбачає посилення ролі державного регулювання, міжнародної підтримки, стратегічного фінансового планування та адаптивного управління ризиками. Таким чином, ефективне управління фінансовими ресурсами є визначальною передумовою довгострокового економічного зростання, модернізації та інтеграції підприємств у сучасне динамічне ринкове середовище.

2. Дослідження показало, що ефективність управління фінансовими ресурсами визначається комплексністю застосування методів фінансового планування, бюджетування, контролінгу, управління ліквідністю, інвестиційного та кредитного менеджменту. Систематизація класичних і сучасних підходів дала змогу встановити, що сучасні методи фінансового управління орієнтовані на гнучкість, прогностичність, автоматизацію та ризик-орієнтованість, що забезпечує адаптацію підприємств до динамічного економічного середовища. Обґрунтовано, що інтеграція цифрових фінансових

інструментів, фінансового моделювання, показників NPV та IRR, систем KPI та фінансового моніторингу в режимі реального часу підвищує якість управлінських рішень та мінімізує фінансові ризики. Таким чином, сучасний інструментарій фінансового менеджменту формує методичну основу забезпечення фінансової стійкості та довгострокової конкурентоспроможності підприємства.

3. Узагальнення теоретико-методичних підходів дозволило встановити, що оцінка ефективності використання фінансових ресурсів має базуватися на багаторівневій системі показників, яка інтегрує індикатори прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, ризикостійкості та вартісно-орієнтовані критерії. Доведено, що фрагментарне використання окремих коефіцієнтів не забезпечує комплексної характеристики фінансового стану підприємства, тому доцільним є застосування системного підходу, який враховує взаємозв'язок між формуванням ресурсів, їх розміщенням, оборотністю та кінцевим фінансовим результатом. Орієнтація на приріст вартості підприємства, підтримання фінансової рівноваги та оптимізацію співвідношення «дохідність–ризик» забезпечує стратегічну спрямованість управління фінансовими ресурсами та формує основу для сталого розвитку в умовах економічної нестабільності.

4. Проведений аналіз макросередовища засвідчив, що функціонування ТОВ «Трофімова» відбувається в умовах високої макроекономічної нестабільності, воєнно-політичних ризиків, інфляційного тиску та валютної волатильності. Сукупність політико-правових, економічних, соціально-демографічних, технологічних та природно-кліматичних чинників формує складне та динамічне середовище прийняття фінансових рішень. Особливе значення для підприємства мають кліматичні ризики південно-степової зони, що безпосередньо впливають на врожайність, собівартість і рівень прибутковості. Встановлено, що макросередовище одночасно генерує як загрози (інфляція, воєнні ризики, посухи, податкові трансформації), так і можливості (євроінтеграція, державна підтримка, цифровізація). Відтак, управління

фінансовими ресурсами підприємства має здійснюватися на засадах адаптивності, ризик-орієнтованості та стратегічного прогнозування з інтеграцією макроекономічних та кліматичних факторів у систему фінансового планування.

5. Аналіз ресурсного потенціалу показав наявність у підприємства сформованої виробничої бази та регіональних конкурентних переваг, зокрема вигідного територіального розташування, сприятливих агрокліматичних умов і досвіду господарської діяльності. Разом з тим у 2022-2024 рр. спостерігається тенденція до скорочення земельного банку, чисельності працівників та вартості активів, що свідчить про звуження ресурсної бази. Особливу занепокоєність викликає високий рівень зносу основних засобів (до 77 %) та відсутність належного інвестиційного оновлення, що формує ризики технологічного відставання. Переорієнтація структури активів у бік оборотних ресурсів при одночасному скороченні виробничого капіталу свідчить про інвестиційну пасивність. Отже, для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємству необхідно активізувати політику технічного переоснащення, диверсифікації діяльності та зміцнення фінансової гнучкості.

6. Комплексний аналіз фінансових ресурсів виявив нестабільність фінансового стану ТОВ «Трофімова» у досліджуваному періоді. Незважаючи на позитивну динаміку чистого доходу у 2024 р. та перехід від валового збитку до валового прибутку, підприємство залишається чисто збитковим, що свідчить про наявність суттєвих фінансових та позаопераційних навантажень. Водночас спостерігається поступове зменшення масштабів збитковості, що дозволяє ідентифікувати 2024 рік як етап початкової фінансової стабілізації. Структура активів характеризується надмірною часткою дебіторської заборгованості (майже 50 %), що знижує ліквідність та підвищує кредитний ризик. Показники платоспроможності мають негативний тренд, а коефіцієнти ліквідності не відповідають нормативним значенням. Сукупність зазначених тенденцій свідчить про необхідність удосконалення політики управління оборотним капіталом, оптимізації структури зобов'язань, активізації внутрішніх джерел

фінансування та формування збалансованої фінансової стратегії, спрямованої на відновлення беззбитковості та забезпечення довгострокової фінансової стійкості.

7. Обґрунтовано необхідність впровадження системи стратегічного фінансового планування як ключового напрямку удосконалення управління фінансовими ресурсами ТОВ «Трофімова». Доведено, що стратегічне фінансове планування забезпечує узгодження довгострокових цілей розвитку підприємства з його ресурсними можливостями, формує цілісну фінансову архітектуру та підвищує адаптивність до змін зовнішнього середовища. Запропонована модель включає діагностику фінансового стану, формування стратегічних цілей, прогнозування грошових потоків, розробку довгострокових фінансових планів, бюджетну декомпозицію та систему моніторингу і контролю. Обґрунтовано доцільність встановлення кількісно вимірюваних цільових індикаторів (ROA, ROE, коефіцієнт автономії, чистий грошовий потік), що забезпечує підвищення керованості фінансових процесів.

8. Доведено, що управління інвестиційними проектами є важливим інструментом підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. На прикладі розробленого інвестиційного проекту розвитку інтенсивного овочівництва на площі 70 га обґрунтовано доцільність диверсифікації виробництва та переходу до моделі контрактного виробництва з переробним підприємством.

Проектна концепція базується на впровадженні крапельного зрошення, спеціалізованої техніки та сучасних агротехнологій, що забезпечує підвищення коефіцієнта інтенсивності використання земельних ресурсів у 3–5 разів порівняно із зерновими культурами. Запропонована структура посівів дозволяє диверсифікувати виробничі ризики та сформувати стабільний грошовий потік.

9. Здійснено комплексне економічне обґрунтування інвестиційного проекту з використанням методів дисконтованого грошового потоку. Встановлено, що загальний обсяг інвестицій становить 23,05 млн грн, причому понад 80 % капіталовкладень спрямовано на формування виробничого

потенціалу (зрошення, техніка, фертигація), що відповідає інтенсивній моделі розвитку.

Прогнозний обсяг річної виручки складає 22,34 млн грн, а чистий операційний грошовий потік – близько 9,3 млн грн. За результатами дисконтованого аналізу при ставці дисконту 18 % отримано позитивне значення NPV (6,0 млн грн), внутрішню норму дохідності на рівні близько 33 %, індекс прибутковості понад 1 та дисконтований термін окупності менше 3,5 року.

Отримані результати свідчать про високу інвестиційну привабливість та фінансову доцільність проекту. Реалізація інвестиційної ініціативи забезпечує формування стабільного грошового потоку, підвищення рентабельності діяльності та зміцнення фінансової стійкості ТОВ «Трофімова» у середньостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 624 с.
2. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2018. 448 с.
3. Буряченко А. Є., Бороденко Т. М. Фінансове забезпечення діяльності нефінансових корпорацій в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-79-67.
4. Василюк М. М., Юрків А. Р. Concepts of audit control of financial results and their accounting support. *The Actual Problems of Regional Economy Development*. 2025. Vol. 1, No. 21. С. 379–385. DOI: 10.15330/apred.1.21.379-385.
5. Вдовенко С. А., Паламарчук І. І. Особливості технології вирощування кабачка в умовах відкритого ґрунту : Монографія. Вінниця: ВНАУ, 2019. 195 с.
6. Великих К. *Efficiency of financial resource management as a component part of the financial potential of an enterprise Комунальне господарство міст*. 2023. 7(181), С.7–11. DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2023-7-181-7-11>
7. Вівчар О., Кос, Т. (2023). Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*, № 4(116). 2023. С. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-23>
8. Гладченко Л., Сивульська Н., Волковський Є. Незалежний державний фінансовий контроль в Україні на шляху європейської інтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-66-96.
9. Головне управління статистики в Одеській області. Офіційний сайт. URL: https://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/pidpr.htm (дата звернення 15.09.2025).
10. Гужавіна І. В. *Фінансова стратегія та її роль в системі управління підприємством. Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 048591. DOI: 10.31673/2415-8089.2019.048591.

11. Державна служба статистики України. Сільське господарство України : статистичний збірник. Київ : Держстат України, 2023. 245 с.
12. Дячук В. *Трансформація фінансових ресурсів українських підприємств в умовах повномасштабної війни. Економічні горизонти.* 2025. (4(33)). С.123-129. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(33\).2025.345252](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(33).2025.345252)
13. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2020. 240 с.
14. Закон України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» № 4695-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#Text> (дата звернення 12.10.2025).
15. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» № 1877-IV URL: [#Text](https://zakononline.ua/documents/show/251799_791095?utm_source) (дата звернення 14.10.2025).
16. Запша Г. М., Лівінський А. І. Концептуальні підходи до управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. №17 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17850429> URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17850429>
17. Запша Г. М., Лівінський А. І., Телічко Н. О. Механізм антикризового управління фінансовою діяльністю аграрних підприємств в умовах інституційних трансформацій. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. №18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17850457> URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/959>
18. Запша Г.М., Писаренко В.В., Лищенко М.А., Кукса І.М. Моделювання системи фінансово-логістичного менеджменту капіталізації інноваційно-безпечного бізнесу за маркетингових змін конкурентного міжнародного середовища в умовах діджиталізації. *Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць.* Вип. 4 (251). – К., 2022. 117 с. С. 91-98.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6957308> URL: http://dndiime.org/wp-content/uploads/2022/08/4_2022.pdf

- 19.Зубко, Т., Корж, М., Касьянова, А., Вавдійчик, І., Сидоренко, К. (). Особливості системи оцінки фінансової безпеки українських підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*,. 2024Т. 1. № 54, с. 188–199. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4264>
- 20.Іоргачова М., Ковалова О., Кірсанова В. *Development of ways to improve strategic financial planning in an enterprise. Technology Audit and Production Reserves*. 2025. Т. 1, № 4(81). С. 6–12. DOI: 10.15587/2706-5448.2025.322308.
- 21.Калініченко С., Суханова А. *Strategic directions for developing the economic potential of agricultural enterprises. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2025. № 3. С. 249–253. DOI: 10.36887/2415-8453-2025-3-49.
- 22.Климович Д. Внутрішній аудит фінансових інструментів – основа системи контролю підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 335–339. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-52-46.
- 23.Костенко, Ю., Короленко, О., Гузь, М. (2022). Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, № 43, с. 77–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>
- 24.Кравченко, М.О., Леонтовська, М.А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.24.2022.274831>
- 25.Криниця С. *Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. № 6. С. 307–321. DOI: 10.58423/2786-6742/2024-6-307-321.
- 26.Кукурудза цукрова - технологія вирощування на крапельному зрошенні. URL: <https://agrolife.ua/ua/blog/kukuruza-sakharnaya-tekhnologiya-vyrashchivaniya/>

- 27.Лазаріді М.М. *Теоретико-методичні підходи до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. (22). С.111-117. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.12>
- 28.Ліснічук О., Добродзій Д. *Управління фінансовими ресурсами підприємства: теоретичний аспект». Сучасна економіка*. 2018. №11. С. 94-97. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V11\(2018\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V11(2018)-15).
- 29.Масюк Ю., Шкода А. *Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Економіка та суспільство* 2021. (34). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-27>
- 30.Медвід В. *Strategic management of investment provision of the agricultural sector. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2025. № 1. С. 339–343. DOI: 10.36887/2415-8453-2025-1-57.
- 31.Мельник Т., Михальська О., Травінська С., Феценко Є. *Стан і перспективи розвитку системи внутрішнього фінансового контролю у бюджетних установах. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2024. № 1(224). С. 63-74. DOI: 10.17721/1728-2667.2024/224-1/8.
- 32.Міністерство аграрної політики та продовольства України. *Аналітичні матеріали щодо розвитку рослинництва в Україні*. Київ : Мінагрополітики України, 2023. 68 с.
- 33.Міщенко Т. М., Краєвський В. М. *Цілісна система контролю корпоративного суб'єкта господарювання та її структурні елементи. Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 128–134. DOI: 10.32782/2786-8273/2025-8-22.
- 34.Петренко О. П., Шевченко А. А., Запша Г. М., Соломонова В. В., Тичкова С. Р. *Інтеграція України у світову фінансову систему: перспективи співпраці з міжнародними фінансовими інститутами. Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №22. DOI:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17294871>

URL:<https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/630>

- 35.Плетенецька С., Діденко О. Фінансова безпека і управління фінансовою стійкістю малих підприємств в умовах циклічної економіки та війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 3 (79), с. 60–71. DOI: 10.31732/2663-2209-2025-79-60-71
- 36.Податковий Кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17?utm_source#Text
- 37.Позняковська Н. М. Фінансовий контроль та аудит інститутів громадянського суспільства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 15. DOI: 10.54929/2786-5738-2024-15-09-06.
- 38.Поліщук Д. *Strategic management of human resource policy and human capital in agricultural enterprises.Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2024. № 2. С. 287–292. DOI: 10.36887/2415-8453-2024-2-49.
- 39.Поляков М. А. *Стратегічне планування економічного розвитку підприємств. Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2(47). DOI: 10.32782/2308-1988/2023-47-38.
- 40.Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
- 41.Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO). *Irrigation and agricultural productivity in Eastern Europe : analytical report*. Rome : FAO, 2022. 112 p.
- 42.Рекомендації з оптимізації зрошення перцю. URL: <https://aquatec.ua/useful-information/optimal-mode-of-irrigation-of-pepper>
- 43.Рекомендації з оптимізації зрошення томата. URL: https://aquatec.ua/useful-information/optimal-mode-of-irrigation-of-tomato?srsItd=AfmBOooUOkIBaV0PehbRr9qOE-s3OGMQ_zZXCDUUZoQfLKbSFOWRq9qB

- 44.Рогач С. Економічна ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. (55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-4>
- 45.Ромащенко М.І., Корюненко В.М., Муромцев М.М. Рекомендації з оперативного контролю та управління режимом зрошення сільськогосподарських культур із застосуванням теннзіометричного методу. - К.: Видавництво "ДІА". 2012. 71 с.
- 46.Ромащенко М.І., Шатковський А.П., Рябков С.В. Краплинне зрошення овочевих культур і картоплі в умовах степу України. К.: Видавництво "ДІА". 2012. 248 с.
- 47.Руденко, М.В., Третяк, Н.М., Кравченко, О.О., Харченко, О.Л., Плинокос, Д.Д. Управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах війни. *Фінансово-економічний розвиток сектору оборони*. 2025. № 4(6). С. 15–28. DOI: <https://doi.org/10.37701/ts.06.2024.15>
- 48.Румик І., Плетенецька С., Царенок О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023 (4(72)), 9–19. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-9-19>
- 49.Рябчук О., Мосійчук Є. Аудит фінансової стійкості підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. DOI: [10.32782/2524-0072/2025-73-11](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-11).
- 50.Світовий банк. Agricultural sector review of Ukraine : policy note. Washington, DC : World Bank Group, 2022. 94 p.
- 51.Стандарт з управління проектами та настанова до зводу знань з управління проектами РМВОК®. Сьоме видання.2021. 274 с.
- 52.Стусь Ю., Чумаченко О. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024.№4(76). С.80–89. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-80-89>
- 53.Сучасна технологія вирощування перцю. URL: <https://uapg.ua/blog/suchasna-tehnologiya-viroshhuvannya-percju/>

54. Сучасна технологія вирощування цукрової кукурудзи. URL: <https://uapg.ua/blog/suchasna-tehnologiya-viroshhuvannya-cukrovoi-kukurudzi/>
55. Томілін О. О., Дорошенко А. П., Безкровний О. В. Джерела фінансового забезпечення в організації кредитного процесу сектору економіки. *Економічний простір*. 2025. № 198. С. 130–136. DOI: 10.30838/EP.198.130-136.
56. Хмелюк А. В., Рязанцев І. О. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової стійкості: роль внутрішнього контролю та доброчесності. *Економічний вісник ДДТУ*. 2025. Iss. 2(11). С. 172-180. DOI: 10.31319/2709-2879.2025iss2(11).347859pp172-180.
57. Чубка О., Патюк А. Дослідження факторів впливу на фінансову стійкість страхової компанії «УНІКА» в умовах макроекономічної нестабільності. *Economics Development Journal*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-17>
58. Шаповалова І. Substitution of strategies of economic management of an enterprise in the conditions of digitalization. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2025. № 2. С. 258–267. DOI: 10.36887/2415-8453-2025-2-51.
59. Шостак І. В., Плисенко Г. П. Інтегрована звітність в контексті принципів ESG. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 2. С. 146–152. DOI: 10.30857/2786-5398.2024.2.13.
60. Штанцель С. Е. Аудит ефективності публічного управління у забезпеченні фінансової безпеки держави. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 182–189. DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-30.
61. Dobrovolska O., Kravchenko M., Danilenko O. Financial reporting as an element of the enterprise management system. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-32-34.
62. Fursa V., Hnatenko Y., Hnatieva T. The economic essence and role of financial planning in the enterprise management system. *Український журнал*

прикладної економіки. 2023.№2. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-2-9>

- 63.Iorgachova M., Kovalova O., Kirsanova V. Development of ways to improve strategic financial planning in an enterprise. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2025. №1. (4(81)). С. 6-12. DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.322308>
- 64.Kalyta P. Ukrainian management and its impact on strategic aspects of Ukraine's development. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. № 2. DOI: 10.26661/2522-1566/2025-2/32-08.
- 65.Kononenko L. V., Nikolaieva S. P. Transformation of the accounting-analytical support system as a component of enterprise management. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 69-75. DOI: 10.32782/2224-6282/177-12.
- 66.Melen O. V. Role and place of audit in the system of state financial control. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. 2025. № 1(52). С. 372–376. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-52-52.
- 67.Onyshchenko V. Ye., Marinova V. A. Internal control as a factor of effectiveness of accounting information system. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-40-60.
- 68.Riabchuk O., Havryliuk V. Features of the audit of enterprises in the field of security and defense. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 116–122. DOI: 10.32782/2786-8273/2025-8-20.
- 69.Yurchyshena L., Synusyk A. Conceptual approaches to improving the financial strategy of enterprise development. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-57-67.